

OSMANLI-HABSBURG HUDÛD TAHDÎDİNE BİR ÖRNEK: ZİŞTOVİ SONRASI BOSNA HUDÛDUNUN TAFSİLATI (27 ARALIK 1795)*

Mehmet SOLAK**

ÖZET

Osmanlı ve Habsburg siyasi güçleri arasında XVIII. yüzyıldaki üçüncü mücadele olan 1787-1791 Osmanlı-Avusturya Savaşı, 4 Ağustos 1791 tarihinde Bulgaristan'ın Zıştovi kasabasında imzalanan antlaşma ile son bulmuştur. Zıştovi antlaşması, Bosna ve Hırvat topraklarındaki Osmanlı-Habsburg hudutlarını tafsilatlı olarak belirtmediği için aynı tarihte bir ek antlaşma daha imzalanmıştır. Zıştovi'de imzalanan iki antlaşma metnindeki hudut ile kararların fiiliyata dökülmesi için bir tahdîd-i hudûd komisyonu oluşturulmuş; komisyon çalışmalarını dört yıl sonra, 27 Aralık 1795 yılında tamamlayabilmiştir. Komisyon'un belirlediği Bosna hudutlarının tafsilatlı yön tariflerini belirten bir metin kaleme alınmış, bu resmi belge Osmanlı arşiv kayıtlarına geçmiştir. 1795 tarihli "Zıştovi sonrası Bosna Hudûdunun tafsilatı" isimli bu belge bağlamında, Habsburg Monarşisi Hırvat coğrafyasında Dvor, Drežnik, Cetingrad, Petrovo Selo, Lapac, Srb, Boričevac, Dobroselo, Doljane, Kupirovo, Osredci, Suvaja ve Tiškovac yerleşimlerini kazanırken; Osmanlı İmparatorluğu Bosna coğrafyasında Bosanska Nova, Bosanska Gradiška ve Bosanska Dubica'yı elde etmiştir. Bu hudut, günümüzdeki Hırvatistan ve Bosna-Hersek ülkeleri arasında geçerli olan sınırın temelini oluşturmuştur. Bu çalışmada 1795 tarihli "Zıştovi Sonrası Bosna Hudûdunun Tafsilatı" isimli belge incelenmiştir. Belge bağlamında Bosna sınırının düzenlenmesi tüm ayrıntıları ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada Osmanlı arşiv belgeleri ve alan yazını ile ilgili eserlerin yanı sıra Hırvatça, Almanca, İngilizce yayımlanmış eserlere başvurulmuş; nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Habsburg Monarşisi, Bosna, Hırvat, Hudut.

AN EXAMPLE OF THE OTTOMAN-HABSBURG BORDER JURISDICTION: THE DETAILS OF THE BOSNIAN BORDER AFTER THE SISTOVA (27 DECEMBER 1795)

ABSTRACT

The Ottoman-Austrian War of 1787-1791, the third struggle between the Ottoman and Habsburg political forces in the 18th century, ended with the treaty signed in the Bulgarian town of Sistova on August 4, 1791. An additional treaty was signed on the same date as the Sistova treaty did not specify the Ottoman-Habsburg borders in Bosnia and Croatian territory. A committee to define the borders was established to translate the decisions with the borders in the two treaty texts signed in Sistova; The commission was able to complete its work four years later, on 27 December 1795. A text stating the detailed directions of the Bosnian borders determined by the Commission was written and this official document was recorded in the Ottoman archive records. In the context of this document titled "The details of Bosnian Border after Sistova" in 1795, the Habsburg Monarchy won the settlements of Dvor, Drežnik, Cetingrad, Petrovo Selo, Lapac, Srb, Boričevac, Dobroselo, Doljane, Kupirovo, Osredci, Suvaja and Tiškovac in the Croatian geography whereas the Ottoman

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 23.07.2020; Yayına Kabul Tarihi: 15.08.2020

* Bu çalışmadaki verilerin bir kısmı yazar tarafından 7-8 Ağustos 2020 tarihleri arasında Mardin'de düzenlenen "4. Uluslararası Mardin Artuklu Bilimsel Araştırmalar" isimli kongrede sunulan "Bosna Hudûdnâmesi (27 Aralık 1795)" isimli bildiriye kullanılmıştır.

** Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, BOLU;

ORCID: 0000-0001-5304-7353, E-posta: mehmetolak09@yahoo.com

Empire obtained Bosanska Nova, Bosanska Gradiška and Bosanska Dubica in Bosnia geography. This border has formed the basis of the current border between Croatia and Bosnia and Herzegovina. In this study, the document titled "Post- Sistova Bosnian Border" was examined. In the context of the document, the arrangement of the Bosnian border was tried to be revealed in all its details. In the research, in addition to works related to Ottoman archival documents and literature, works published in Croatian, German and English were used. Content analysis, one of the qualitative research methods, was used.

Keywords: Ottoman Empire, Habsburg Monarchy, Bosnia, Croatian, Frontier.

Giriş

Osmanlı-Avusturya ilişkileri, 1739 yılında imzalanan Belgrad Antlaşması'ndan sonra sınır bölgelerindeki küçük sorunlar dışında genel olarak XVIII. yüzyılın sonuna kadar ticari (Ortaylı 1975: 97-109; İzgüer 1989: 75-86; Bozkurt 1997: 184-194; Ortaylı 2000: 431-440; Elibol 2005: 61-76; Kurtaran 2016: 743-770) ve diplomatik (Huber 1898: 509-587; Heinrich, 1944; Köhbach 1984: 237-260; Kurtaran 2009: 158-278; Kolçak 2017: 25-88)¹ temaslar bağlamında barışçıl ilerlemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Karadeniz'in kuzeyindeki limanları yeniden ele geçirmek istemesi (Aksan 2011: 131), Rusya'nın Kırım ve Kafkasya'daki yeni konumunu sağlamlaştırmaya çalışması, firari eski Boğdan Prensi Aleksander Mavrokordote'ye Rusya'nın sahip çıkması, Rusya'nın Romen Prenslüklerinde Türk hâkimiyetini zayıflatmak için yapmış olduğu faaliyetler gibi sebeplerden dolayı, Ağustos 1787 tarihinde Osmanlılar Ruslara savaş ilan etmiştir (Jorga 2009: 28, 55-56, 60). Kısa süre sonra -Şubat 1788 tarihinde- Habsburg Monarşisi müttefiki Rusya'nın yanında savaşa dâhil olmuş², bu ise Osmanlı-Avusturya ilişkilerinin seyrini değiştirmiştir.

Monarşi, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı savaş hazırlıklarını 1780'lerin başında gerçekleştirmeye başlamıştır (Autora 2013: 36). 1782 gibi erken bir tarihte, Viyana el altından Bosna topraklarına yapılan akınları onaylamış ve iki yıl sonra Askeri Sınır Bölgesi'nin kalelerinin eksiklerini giderme çalışmalarına başlamıştır (Rothenberg 1966: 70-71). II. Joseph 3 Mayıs 1783 tarihinde Karlovac ziyaretinde Osmanlılar ile bir savaş olacağını belirtmiş, bundan dolayı da Karlovac'ın güçlendirilmesini emretmiştir. 25 Haziran 1786 tarihinde Karlovac'a tekrar gelen II. Joseph, savaş hazırlıklarını denetlemiştir. Gezi sonucunda Karlovac, Varaždin ve Banska generallikleri tek komuta altında birleştirerek, komutasını da *Joseph Nikolaus de Vins*'i getirmiştir. Monarşi'nin savaşa katılmasından sonra, sınır bölgesi komutanlarına savaşa hazır olma emri verilmiştir. Bu bağlamda Karlovac üzerinden hududa yakın istihkâmlara gerekli silah, mühimmat, yiyecek takviyesi yapılmıştır. Habsburg-Hırvat Sınır Bölgesi'nin birlikleri

¹ İlişkilerin genel değerlendirmesi için bk. Habsburgisch-Osmanische Beziehungen, 1985.

² Habsburg-Rusya ittifakı Yedi Yıl Savaşı'nın başından beri devam etse de Mayıs 1781 tarihinde yenilenmiş ve Grek Projesi ile perçinleşmiştir. İmparatoriçe Büyük Catherine (1762-1796) Osmanlı topraklarına karşı olan ilgisini 1779 yılında torunu Konstantin doğduğunda yoğunlaştırmış, daha sonra Aleksandar Bezborodko bunu bir proje (Grek Projesi) haline getirmiştir. Bu bağlamda 1781 yılında bir ittifak oluşturan Catherine ve II. Joseph, 1782 yılı boyunca birbirlerine yazdıkları mektuplarda Osmanlı'nın bölünmesi üzerine konuşmalar yapmışlardır. Bu konuşmalarda II. Joseph, Rus iştahını azaltmaya ya da en azından Osmanlı topraklarının bölünmesine katılmaya çalışmıştır. Catherine, Grek Projesi'nin son halini 10 Eylül 1782 tarihinde II. Joseph'e göndermiştir. Bu proje kapsamında Osmanlı topraklarında yeni devletler yaratılması planlanmıştır: Moldovya, Polonya, Eflak ve Baserabya'yı içeren Dacia/Daça İmparatorluğu ile başkenti İstanbul olan, Trakya, Makedonya, Bulgaristan ve Kuzey Yunanistan'ı içeren, bir tür yenilenmiş Bizans İmparatorluğu olacak olan Grek İmparatorluğu. Dacia İmparatorluğu, Gregory Potemkin'in yönetimi altında Habsburg-Rus devletleri arasında bir tampon bölgesi olması planlanırken, Grek İmparatorluğu ise Catherine'nin torunu Konstantin'e verilecekti. Böylece Hristiyanlar Balkan Yarımadası'nda yeniden en yüksek otoriteye sahip olacaklardı. Projenin tarihsel önemi için bk. Hösçh 1964: 168-206.

Karlovac-Zagreb arasındaki kırsal bölgelerde konuşlandırırken 200 topçu desteği ile kışı Jastrebarsko'da geçirmişlerdir. Ayrıca Macar Kont Eszterhan Alayının dört bölüğü 24 Aralık 1787 tarihinden itibaren Karlovac'ta görevlendirilmiştir. Önceki yıllarda kuvvetlendirilmiş Karlovac Kalesi iki general tarafından denetlenmiştir (Lopašić 1879: 62-63)³. Öte yandan bu askeri faaliyetlerin öncesinde Habsburg askeri coğrafyacıları bölgenin haritasını oluşturmak için Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa eyaletlerini dolaşmaya başlamışlardır (Hochedlinger 2003: 378).

Viyana'nın, Rusya'nın Balkanlar ve Polonya üzerinde nüfuzunu genişletmesini engellemek, Prusya'nın siyasi/askeri gücünü azaltmak gibi hedefleri olan dış politikası penceresinden bakıldığında böyle bir savaşa girmesinin ne kadar doğru olduğu tartışmalıydı (Roider 1976: 538)⁴. Çünkü Avusturya Hollanda'sında 1787 yılında ciddi sıkıntılar patlak vermiş -1789 yılında bu sıkıntılar tekrarlanacaktır- Macaristan'da muhtemel bir isyan çıkma durumu gündeme gelmiştir (Roider 1976: 538). Tüm bunlara rağmen, 1739'da yaşadığı bölgesel kayıpları tersine çevirerek Balkanlarda nüfuzunu arttırmak istemesi⁵, Rusya'nın Balkanlardaki nüfuzunu kırma düşüncesi, Monarşi'nin dış politikasına yön veren Prens Wenzel Anton Kaunitz'in politikası ile ilişkili bir husustur⁶.

Savaş ve Habsburg Monarşisi

Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya'ya savaş ilan etmesinden sonra Rusya'nın yanında savaşa katılan Habsburglar, ittifak antlaşması hükümlerini yerine getirmek için askeri gücünü yoğun bir şekilde seferber ederek, Mareşal Franz Moritz Graf von Lacy'nin (1725-1801) önerisi ile Adriyatik Denizinden Dinyester Nehri'ne kadar uzanan Osmanlı sınırı boyunca beş ayrı kolordu oluşturmuşlardır: Dizinin ortasında 103.100 askerden oluşan, Futak'ta konuşlandırılacak Mareşal Lacy'nin komutasında ana ordu; ikincisi sağ kanatta 39.000⁷ askerden oluşan, Una ve Sava nehirleri boyunca konuşlandırılacak Liechtenstein Prensi I. Johann Joseph (1760-1836) komutasında Hırvat Kolordosu; üçüncüsü sol kanatta, 25.800 askerden oluşan, Ruslarla koordinasyon içerisinde saldırı yapacak olan Saxe-Coburg Prensi Frederick Josias (1723-1815) komutasındaki Galiçya Kolordosu; dördüncüsü ana ordunun sol kanadında 12.800 askerden oluşan, Wilhelm von Wartensleben (1734-1798)'in komutasındaki Banat Kolordosu; beşincisi Galiçya Kolordosunun sağ kanatında 22.800 askerden oluşan, Coburg Prensinin operasyonlarını destekleyecek topçu generali von Fabris komutasındaki kolordu (Vaniček 1875: 375). Galiçya'da konuşlanan kolordu Rus birlikleriyle eşgüdümse hareket ederek Hotin üzerine giderken, Monarşi'nin ana ordusu Belgrad'ı düşürecek ve Tuna'nın sol kıyısı Küçük

³ Savaşın önce Bosna'nın askeri ve coğrafi durumu hakkında bir değerlendirme için bk. Kreševljaković vd., 1957.

⁴ Hochedlinger, Monarşinin bu savaşa zorla çekildiğini inaniyordu. bk. Hochedlinger 2003: 376.

⁵ Habsburg Monarşisi'nin XVIII. yüzyıldaki Şark Politikası'nın genel bir değerlendirmesi için bk. Roider, 1982. Bu eserin 169-188 sayfa aralığında 1787-1791 Osmanlı-Avusturya Savaşının genel bir değerlendirilmesi verilmiştir.

⁶ Kanutiz'e göre Prusya tehdidi geniş uluslararası ilişkiler bağlamında değerlendirilmesi gereken bir konuydu. Habsburg Monarşisi, Fransa ve Rusya ile müttefiklik olduğu sürece Prusya tehdidini zarar görmeden atlatabilirdi. Özellikle Rusya'nın müttefikliği çok önemliydi, çünkü Rusya Prusya ile yakınlaşır ve ittifak yaparlarsa Monarşiyi ilerleyen dönemlerde hem Rusya hem de Prusya ile iki cephede -ki Osmanlılar ile üç cephe- savaşmak zorunda kalabilirdi. bk. Roider 1982: 183. Ayrıca Avusturya'nın Avusturya Hollanda'sında (1787 ve 1789) ciddi sıkıntılar patlak vermesine, Macaristan'da isyan çıkmasının (1788) muhtemel olmasına, 1789 Fransa'da devrimin yaşanması gibi sorunlar olmasına rağmen Avusturya'nın bu savaşa katılması ve ilerleyen dönemde bu sorunların baskısı artmasına rağmen neden savaşa devam ettiğini Avusturya arşivleri ışığında ve Prens Wenzel Anton Kaunitz üzerinden aydınlatmaya çalışan şu esere bk. Roider 1976: 538-556.

⁷ Bu sayının 28.160'sı Karlovac, Varaždin ve Banska Krajina'nın alaylarının sınır muhafızlarından oluşmaktadır. bk. Vaniček 1875: 376.

Eflak'a kadar güvence altına alacaktır. Una Nehri boyunca konuşlandırılacak olan Hırvat Kolordusu ise, Karlovac Generali Podmarşal de Vins komutasında, Una Nehri boyunca Osmanlıların elinde bulunan tahkimatları fethedecekler; sonra Slavonya Kolordusu ile birlikte Arnavutluk'a yapılan saldırıyı devam ettirecektir (Vaniček 1875: 375; Hochedlinger 2003: 383; Aksan 2011a: 175).

Avusturya Habsburgları'nın ilk yıldaki savaş planına göre, saldırıyı sadece İmparator II. Joseph komutasındaki ana ordu ile Prens Liechtenstein⁸ komutasındaki Hırvat Kolordusu tarafından gerçekleştirilecekti (Mayer 2004: 268). Fakat ana Avusturya ordusu çok hızlı şekilde kendini zorluklar içinde buldu. Her şeyden önce, Habsburg Avusturya'sının doğuda İsveç sorunu ile uğraşan Rusya ile Osmanlılara karşı eşgüdümsel saldırılar gerçekleştirememesi⁹, Türklerin Temeşvar Banat'ının derinliklerine yıkıcı baskınlar başlatmasına izin vermiştir. Bu durum Monarşi'nin oradaki kuvvetlerini geri çekmeye zorladı. Osmanlılar Banat'a girerek Avusturya ve Rusya arasını bir tür kama ile yarmıştır¹⁰. Arkadan bir Osmanlı saldırı tehlikesinden dolayı, II. Joseph komutasındaki ana ordu, gerçek niyeti olan Belgrad'ı fethetmekten vazgeçmek zorunda kaldı (Hochedlinger 2003. 384). Monarşi birlikleri 1788 yılında Bosanska Dubica (26 Ağustos)¹¹ ve Drežnik'i (12 Şubat)¹², 1789 yılında Belgrad (8 Ağustos)¹³ ve Bükreş'i (10 Kasım)¹⁴, 1790 yılında Cetin'i (20 Temmuz)¹⁵ Osmanlılardan almışlardır. Ancak bu zaferlerden sonra, başta Prusya

⁸ Karlo Liechtenstein Temmuz ortasında 1788 tarihinde Hırvat Kolordusunun komutasını devralmıştır. bk. Kapucin 2010: 43.

⁹ Habsburg Monarşisi, savaşın ilk yılında, 13 Haziran 1788 tarihinde Prusyalılar ile İngilizler arasında yapılan Loo İttifak Antlaşması zorda kalmıştır. Bu antlaşma öncelikle Hollanda'daki statükoyu korumak için tasarlanmış olmasına rağmen Türk Savaşında ortak Anglo-Prusya arabuluculuğu sağlayan bir düzenlemedir. Antlaşmanın metni için bk. *Consolidated Treaty Series* 1969: 333. İlerleyen dönemde bu antlaşma, Monarşi topraklarının Prusya- Osmanlı askeri ittifakıyla istila edilmesini sağlayabilir; bu bağlamda Prusya, tüm Bohemya ve Moravya'yı işgal ettikten sonra Viyana üzerine yürüyebilirdi. Monarşi ise, bu durumu engellemek için Türk cephesindeki birliklerinin sayısını azaltmak zorunda kalabilir, bu ise Osmanlılar karşısında topraklarını savunmasız hale getirmesi sonucunu doğururdu. Sonuç olarak Monarşi, ilerleyen zaman diliminde büyük kayıplar yaşamamak için iki cephede birden savaşmaktan kaçınmıştır. bk. Roider 1982: 182. Habsburg Avusturyalıları bu sırada Türk Dalmasyası, Arnavutluk ve Karadağ'da Osmanlılara karşı çıkabilecek Hristiyan ayaklanmasına gerekli yardımları Venedik topraklarından rahat bir şekilde geçirmek ve Venedik topraklarında bir cephanelik kurmak için Venedik'i kendi yanında savaşa sokmak istiyordu. Fakat Venedik yönetimi tarafsız kalmıştır. bk. Zinkeisen 2011: 442-444.

¹⁰ Osmanlıların Ağustos 1788 tarihinde Avusturya Banat'ında ilerlemişler, özellikle Mehadiye'yi ele geçirecek güney Banat'ın tamamının ve Orsova'dan Belgrad'a kadar tüm Tuna boyunun ele geçirmelerini sağlamışlardır. Bunun yanında, Osmanlılar Slatina'da Eylül 1788 tarihinde ana Avusturya ordusunu yenerek Banat'ın tamamı ile bir kısım Macar toprağını kendi akınları için açık hale getirmişlerdir. bk. Shaw 2008: 41.

¹¹ Batılı kaynaklarda Osmanlı-Avusturya Savaşı *Dubica Savaşı* olarak isimlendirilmiştir.

¹² Habsburg Monarşisi 1788 yılının Nisan ayında Yaş'ı ele geçirecek ana Osmanlı ordusuyla Dinyester Nehri Hotin arasındaki kara bağlantısını kesmiştir. Bunun sonucunda Eylül 1788 tarihinde ortak Avusturya-Rusya saldırısı sonucunda Hotin Kalesi düşürülmüştür. Hotin'in düşmesi, kuzeydeki Osmanlı hâkimiyetini son verirken, Bender'e ilerlemenin yolunu açmıştır. bk. Shaw 2008: 40.

¹³ Finkel'e göre Habsburglar Belgrad'ı ele geçirecek, Balkanlardan güneydoğuya, Niş'e ilerleme ihtimallerini tekrardan gündeme getirmiştir. bk. Finkel 2007: 342. Osmanlılar bu güçlü istihkâmı kaybederek, Tuna Nehri'nin sol kıyısındaki konumlarını korumalarının mümkün olmadığını anlamışlardır. bk. Shaw 2008: 52-53. Belgrad'ın fethi Karlovac Generalliği için ticari bakımdan önemliydi. Çünkü Hırvat bölgeleri Tuna Nehri ve kolları üzerindeki Osmanlı hâkimiyeti kalkınca, Sava ve Kupa nehirleri üzerinden Bosna, Slavonya ve Banat'tan tahıl ve kereste ticaretinden büyük kazanç sağlayabileceklerdir. bk. Lopašić 1879: 64.

¹⁴ Osmanlı İmparatorluğu Belgrad'ın kaybindan sonra Tuna Nehri'nin sağ kıyısındaki konumunu korumaya geçmiş, fakat Bükreş'in kaybı, bu konudaki başarısızlığının en önemli göstergesi olmuştur. Bükreş ile birlikte Eflak'taki kayıplar -özellikle Craiova- Osmanlıların önemli bir tahıl kaynağını kaybetmesi anlamını da taşıyordu. bk. Shaw 2008: 57.

¹⁵ Cetin'in düşmesinden önce, 14 Temmuz 1790 tarihinde Avusturya ordusunun başkomutanı olan Belgrad fatihi Mareşal Ernst Gideon Laudon ölmüştür. Avusturya cephesinin güçlü bir figürü olan Mareşal, hayatının çoğunu sınır bölgesinde geçirmiş olmasından dolayı Granicariler kendisini babaları olarak görmüşlerdir.

ve İngiltere olmak üzere Avrupalı süper güçler kendi çıkarları için savaşın sonlanması konusunda baskı yapacaklardır.

II. Joseph ölünce (20 Şubat 1790) tahta geçen II. Leopold döneminde Monarşi'nin dış politikası değişmiş, Prusya ile bir yakınlaşma içine girmiştir¹⁶. Tahta geçmeden önce, Toskana Dük'ü iken 1787 tarihinde kardeşi II. Joseph'e Türk savaşına katılmaması ve iç hoşnutsuzluğun ciddiyetini küçümsememesi konularında uyarılarda bulunan II. Leopold (Mayer 2004: 487-488), iktidara gelir gelmez Prusya Kralı Frederick William'a Türk topraklarındaki ilhaklarından vazgeçeceğini bildiren barış umutlu bir mektup göndermiştir. Habsburglar, William'ın cesaret verici cevabı üzerine Prusya'yı memnun edecek olan, *status quo ante bellum*¹⁷ temelinde Osmanlı İmparatorluğu ile barış yapmayı kabul etmiştir (Roider 1982: 187-188). Monarşi, Cetin'i ele geçirdikten bir hafta sonra, 27 Temmuz 1790 tarihinde, Prusya ile *Reichenbach Mutabakatı*'nı yapmıştır (Zinkeisen 2011: 543)¹⁸. Bu uzlaşmaya göre II. Leopold, Osmanlılara karşı Balkanlardaki operasyonları durdurmayı, İngiliz-Prusya arabuluculuğu ile *status quo ante bellum* temelinde İstanbul ile barış masasına oturmayı kabul etmiştir. Monarşi bunun karşılığında Avusturya Hollanda'sında yaşanan ayaklanmayı bastırmak için Avrupa güçlerinin yardımına güvenebilecektir –çünkü Prusya Avusturya Hollanda'sındaki ayaklanmaları desteklemeyi bırakacaktı (Buczynski 1997: 82; Simms 2016: 128). Bu konvansiyon Habsburgların çıkarlarına uygundu, çünkü Avusturya Hollanda'sında Monarşi reformlarına karşı yapılan muhalefet buradaki Habsburg yönetiminin tasfiyesine dönüşmüş, Kasım 1789 tarihinde Monarşi yönetimi sona ermiştir. İsyancılar iki ay içinde bağımsız bir Belçika devletinin kurulduğunu duyurmuşlardır (Buczynski 1997: 79; Mayer 2004: 473). Bundan başka, savaşın mali ve insani yönden Viyana yönetimine ağır sonuçları olmuştur. Sadece 1788-1789 yılında 172.000 hasta ve yaralı varken bunun 33.000'ü ölmüştür (Aksan 2011a: 179)¹⁹. Tüm bu huzursuzluklar/koşullar Viyana'yı her ne pahasına olursa olsun savaşı sona erdirmeye zorlamıştır. Bu zorlamanın sonucunda Tuna Nehri'nin sol kıyısında bulunan Yergöğü'de (Giurgiu) Eylül 1790 tarihinde mütareke yapılmıştır²⁰.

Ziştovi Antlaşması ve Ziştovi Ek Antlaşması (4 Ağustos 1792)

Batılı kaynaklarda *Dubica Savaşı* olarak bilinen Osmanlı-Avusturya Savaşı'nın (1787-1791) ortasında, 1789 yılında, Avusturya ve Rusya Osmanlılar ile barış yapmak için girişimde bulunmuşlardır. Fakat Osmanlıların İngiltere ve Prusya desteğine güvenerek Kırım ve Özi'yi geri istemesi, Rusya ve Avusturya'nın ele geçirdikleri hiçbir bölgeyi geri vermek istememelerinden dolayı barış girişimi başarısız olmuştur (Roksandić 1998: 7;

Bunlardan dolayı Laudon'un ölümü Monarşi ordusunda ve Granicariler arasında büyük bir şok etkisi yaratmıştır. bk. *Encyclopaedia Britannica* 1964: 408.

¹⁶ II. Leopold tüm dikkatini eniştesi olan Fransa Kralı XVI. Louis'in ve tehlike altındaki Monarşi rejiminin geleceği üzerine yoğunlaştırmıştır. II. Joseph'in ölümünden hemen önce, Ocak 1790 yılının başında, Prusya ile Osmanlılar arasında ittifak antlaşması yapılması Monarşi'nin geleceği açısından çok önemlidir. Prusya-Osmanlı ittifak antlaşmasının metni için bk. Muâhedât Mecmuası 1294: 90-94.

¹⁷ Savaş öncesi durumu aynen korumak, savaş öncesi durumu aynen korumak.

¹⁸ Shaw'a göre (2008), *Reichenbach Mutabakatı* XIX. yüzyılda İngiltere, Fransa Prusya, Rusya ve Avusturya tarafından oluşturulmuş *Avrupa uyumunun müdahalesi* sonucunda yapılmıştır. Bu sözleşmenin gerçekleşmesinde Prusya'nın Galiçya üzerindeki taleplerinden vazgeçmesi de önemli rol oynamıştır. Sonuçta bazı fikir ayrılıklarına rağmen bu uzlaşma, Fransa'da ortaya çıkan tehlikeye karşı Avrupa genelinde bir birleşme sağlanmış; *Avusturya ve Prusya arasındaki savaş tehlikesi ve Doğu sorununa ilişkin topyekûn Avrupa çatışması* önlenmiştir. bk. Shaw 2008: 71-76.

¹⁹ 1788 yılında Sirem'deki bataklıklardan dolayı başlayan salgın hastalık Habsburg Avusturyalılarını cephede çok zorda bırakmıştır. bk. Zinkeisen 2011: 445.

²⁰ Mütareke metni için bk. Mehmed Said Galib 1854: 40-42) Dijital hali için bk.:

<http://kutuphane.ttk.gov.tr/resource?itemId=296062&dkymId=3228>. Erişim Tarihi 14.07.2020.

Hochedlinger 2003: 393; Shaw 2008: 42). Bir yıl sonraki gelişmeler ise artık savaşın sonlanacağını göstermiştir. İlk önce Reichenbach Mutabakatı'nın imzalanıp arkasından Yergöğü Mütarekesi'nin yapılması savaşı sona erdirmiş olsa da, savaşın resmi olarak bitmesi ancak bir barış antlaşması ile gerçekleşebilecektir. Barış görüşmelerinin Sadrazam Şerif Hasan Paşa'nın doğum yeri olan (Schmidt 2000: 89), Osmanlı toprağı olan Kuzey Bulgaristan'da, Tuna Nehri'nin güney kıyısında bulunan Zıstovi'de, Üçlü İttifak'ın üyeleri olan Prusya, İngiltere ve Felemenk Birleşik Eyaletleri'nin arabuluculuğuyla yapılması kararlaştırılmıştır. Aralık 1790 tarihinde başlayan konferansta Habsburg Monarşisini Baron Peter Philipp Herbert von Rathkeal ve Kont Franz Esterhazy von Galantha (Jorga 2009: 92); Osmanlıları Reîsülküttâb Abdullah Berrî Efendi, ordu kadısı İbrahim İsmet Efendi ve Ruznâmeçi (Sadaret Mektubçusu) Dürri Mehmed Bey (BOA, A. {DVNSNMH.d..., 9/243: 244-245); Prusya'yı Marki von Lucchesini; İngiltere'yi Sir Robert Murray Keith; Felemenk Birleşik Eyaletleri'ni Kont Rénier von Häften temsil etmiştir (Beydilli 2013: 469).

Konferans sırasında Herbert von Rathkeal, Habsburglar adına az da olsa avantaj elde etmeyi düşünüyordu. Bu bağlamda Una Nehri boyunca sınır değişikliklerini temin etmek ve uzun soluklu olarak Osmanlı-Habsburg sınırında bulunan, Belgrad Antlaşmasından doğan ihtilafın nedeni olan Eski Orsova Kasabasını almak istemiştir (Jorga 2009: 93). Müzakereler Habsburg Avusturya'sının *status quo ante bellum*'un yeniden inşa edilmesi için verdiği sözlerden dönmeye başlamasından dolayı kısa süre ara verilmiştir (Shaw 2008: 83). II. Lepold'un isteğiyle yeniden başlayan görüşmeler sonucunda, 4 Ağustos 1791 tarihinde, on dört maddelik Zıstovi Antlaşması imzalanmıştır.²¹ Antlaşma metninde Temeşvar eyaleti ve Una Nehri'nin sol tarafında bulunan kazalara dair Osmanlılar ve Habsburglar arasında bir müzakere bulunmadığı için Zıstovi Antlaşmasının imzalandığı gün iki devletin temsilcileri yedi maddeden oluşan ayrı bir ek antlaşma imzalamışlardır (BOA, A. DVNS., Nemçelü Ahidnâmesi, 59/3: 35-36)²². Bu ayrı uzlaşmaya göre Eski Orsova kasabası ile Cerna Nehri'ne kadar olan araziler Habsburg Avusturyalıları tarafında kalacak; Avusturyalıları Eski Orsova'da sürekli istihkâm bulundurmayacak; Belgrad Antlaşmasının (1739) beşinci maddesinde açıkça belirtilen hudut ile çevirili Adakale'nin karşısında bulunan Büyük Ova tarafsız bölge olacak; bu tarafsız bölge hiçbir şekilde kullanılmayacak; Yukarı Una'nın solundaki yerleşim bölgeleri, triplex confiniumun batı kaynağına kadar -Cetin kalesi ve kazası ile birlikte- Avusturya'ya bırakılacak; Şturlić Kalesi top mesafesiyle²³ birlikte Osmanlılara bağlı olacak; Korona Nehri üzerinden geçen hat ile birlikte Drežnik kazası Osmanlılarda kalacak; Müslüman olan Sterniza (Stremica) Osmanlılara terk edilecektir (The Parliamentary Register 1792: 112-115, 116-120). Habsburg Monarşisi *status quo ante bellum* üzerinde ısrar eden Reichenbach anlaşmasını açıkça ihlal eden bu konvansiyonla, yukarı Una bölgesinde yaklaşık 10 km genişliğinde ve 120 km uzunluğunda bir arazi parçası elde etmeyi planlamıştır (Roider 1982: 189).

²¹ Zıstovi Antlaşması için bk. BOA, A. DVNS., Nemçelü Ahidnâmesi, 59/3: 31-34; Muâhedât Mecmuası 1297: 156-163. Metnin havi sureti için bk. BOA, A. {DVNSNMH.d..., 4/63: 62-65.

²² Nemçe ile yapılan Zıstovi Antlaşması'na ilave olarak yapılan ek antlaşmanın Nemçe tarafından verilen metnin tercümesinin sureti için bk. BOA, A. {DVNSNMH.d..., 4/75: 81-83; Una Nehri kısmını kapsayan kısmı için bk. BOA, HAT., 1431-58588-5: 8-9.

²³ Bir top atımı tabiri bir saatlik mesafeyi ifade etmektedir. Fakat bir saatlik mesafe at ile mi yoksa insan adımı ile mi ölçüleceği sorunu hudûd tahdîdlerinde hep sorun olmuştur. Esasında mesafenin kısa olması yeni kale ya da palanka yapılma zorunluluğunu ortadan kaldırıyordu. Çünkü düşmanı bir top atımı ile zarar verilebiliyordu. bk. Doğan 2017: 194-195.

Ziştovi Sonrası Bosna Hudûdunun Tafsilatı (27Aralık 1795)²⁴

Drežnik ve Cetin kaleleri ile birlikte Una Nehri boyunca bölgelerde ve Eski Orsova ile birlikte Cerna Nehri'ne kadar olan arazilerde Habsburg hâkimiyetini kurmak için tasarlanmış olan Ziştovi ek antlaşması ve Ziştovi Antlaşmasını onaylanmalarından iki ay sonra *tahdid-i hudud* komisyonu çalışmalarına başlamıştır. Komisyonunda Habsburg tarafını Baron Baronitz von Schlaun (başkan), sınır tercümanı (*Grenzdołmetsch*) Anton Hoffmann'ın yanı sıra Albay Georg Freiherr Rukavina von Bidovgrad (1777-1849) ve mühendis Baron Joseph Graf Cerrini de Monte Barchi (1744-1829) ve Franz von Dombay; Osmanlı tarafını ruznameci İsmail İsmeti Efendi başkanlığında mühendis Abdurrahman Efendi, mimar Hafız Efendi, Bosna Valisinin temsilcisi çavuş emini Mehmet Emin Ağa temsil etmiştir (Schmidt 2000: 93-94). Komisyon iki taraf arasındaki sınırları, antlaşma metnine ekli, imzalı ve mühürlü olan haritaya göre belirlemeye başlamıştır (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Böylece Ziştovi'de imzalanan antlaşmaların uygulanmasına geçilmiştir. Buna göre Osmanlı-Habsburg sınır hattı, belirli aralıklarla, iki tarafça işaretlenmiş, rakamlı hudut işaretleri (*Hunke, Grenzmarke*) konularak çizilmiştir (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Bu işaretlemeler bazen özel bir direk /sütun dikilerek bazen de bir ağaç tespit edilerek (*Grenz-Säule*) yapılmıştır.

Tahdid-i hudud komisyonu, çalışmalarını, hava koşulları, yerel direnişler, hudut işaretlerinin yerlerinin tespiti konusundaki anlaşmazlıklar, gibi sebeplerden dolayı hızlı bir şekilde ilerletememiştir. Hatta ortalama olarak dört buçuk yıldır yapılan sonuçsuz çalışmaların moral bozukluğu ile Monarşi komisyonu 1795 yılında Hofkriegsrat'a gönderdiği raporda, Bosna sınırının hiçbir zaman tam olarak belirlenmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir (Schmidt 2000: 104). Fakat 1795 yaz başında Osmanlılar tarafından hudud tahdidinde bir atılım yapılmış, Schlaun başkanlığında Büyük Boschich (Božić) ve Dombay'dan oluşan Monarşi komisyonu ile İsmail İsmeti Efendi başkanlığında kapıcıbaşı Hüseyin Ağa'dan oluşan Osmanlı komisyonu 11 Eylül 1795 tarihinde bir araya gelerek sınır tespit çalışmalarına hız kazandırmışlardır. Avusturyalılar açısından çalışmaların uzaması, *Graničarlar*ın (Grenzer/Frontier Folk) hasat almasını engellediği ve tarıma zarar vermesinden dolayı maliyetliydi (Schmidt 2000: 105-107). Komisyon, çalışmalarını 1795 yılının Eylül ayının sonundan Aralık ayının sonuna kadar tüm hızıyla devam ettirmiş ve bu çalışmaları sonucunda Bosna Hudûdnâmesi (*Grenzscheidungsinstrument*) ortaya çıkmıştır (BOA, C..HR., 57-2850: 2)²⁵.

1791 tarihli Ziştovi ek antlaşmasının üçüncü maddesi bağlamında (BOA, A. DVNS., Nemçelü Ahidnâmesi, 59/3: 35-36) Korana ve Una sahilleri verasetinde teslim edilmeleri şarta bağlı olan yer ve arazilerden ayrı olarak Cetin ve Drežnik kaleleri kadılıklarıyla birlikte Habsburg Avusturya'sına terk edilmesi kararlaştırılmıştı. Bu madde kapsamında, Glina Nehri'nin sağ kıyısında, Maljevac Çayı'nın Glina Nehri'ne aktığı yerden başlayan sınır, Šturlić Kalesi'nin önüne yani Cetin Çayı'nın Korana Nehri ile birleştiği yere kadar gelmektedir. Güvenilir bir haritaya dayanan bu sınır çizgisi temelinde Osmanlılar, kuzeyden güneye doğru Cetin'i kazasıyla birlikte Habsburglara bırakmıştır (BOA, C..HR., 57-2850: 1).

²⁴ Elimizdeki belge 1795 tarihli Bosna Hudûdnâmesinin kendisi değildir, lakin hudûdnâmenin önceki/sonraki halidir. 1795 tarihli Bosna hudûdnâmesi için bk. BOA, HAT., 1434-58941. Komşu siyasi güçler arasındaki sınırları belirleyen hudûdnâme, literatürde sınırnâme olarak da isimlendirilmiştir. Hudûdnâmenin değerlendirilmesi için bk. Kütükoğlu 1998: 303-304.

²⁵ 1795 tarihli Bosna hudûdnâmesi için bk. BOA, HAT., 1434-58941.

Öncelikle 2 Eylül 1792 (15 Muharrem 1207) tarihinde Pasarofça olarak belirtilen yerde imzalanmış olan antlaşma gereğince oluşturulan haritadaki sınır başlangıç noktasının -62. humkanın- yeri değiştirilmiştir. Buna göre, Una Nehri'nin sağ kıyısında yer alan Cetin Kalesi'nin sınırında bulunan, Glina Nehri'nin sol kıyısında Rabinja (Rachenicza) Nehri'nin döküldüğü yerin ortasında bulunan ve iki devletin sınırı olarak belirlenmiş 62. humkanın yeni yeri, Maljevac Çayı'nın Glina Nehri'nin sağ tarafına döküldüğü yerin sağ tarafında ve Osmanlı Devleti'nin tasarrufunda olan Beşin Grob (Bechingrab) dağlarının altında yerli gürgen ağacı olarak değiştirilmiştir. Adı geçen bu ağacın bitişiğinde bulunan büyük taş üzerine iki tarafın işaretiyle 62 rakamı²⁶ kazılmıştır. Bu sınır sembolü yeni sınırın başlangıç noktası olarak kabul edilmiştir. Her iki tarafın yerel halkı Maljevac Çayı üzerinde ortak kullanım ve yararlanma hakkına sahip olmuşlardır. Bunun yanında, Mali Maljevac Çayı yakınında Osmanlı Devleti tasarrufunda olan Belšenkovica adındaki küçük pınardan Monarşi halkının içme suyu almasına izin verilmiştir (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Buradan yani Mali Maljevac Çayı'nın sağ tarafından yukarıya, güneybatı yönüne doğru ilerleyip, Mehmed Karajić Çayı'na bitişiğinde Buhača (Buhatscha) Tepesi altında küçük dereye gelinmiş ve buraya meşe ağacından yapılan bir sütun dikilmiş, sütunun etrafına yaklaşık altı Nemçe miktarı toprak doldurulmuştur. Bu sütun 63 rakamı ile işaretlenmiştir. Böylece Mali Maljevac Çayı'yla olan hudûdun tahdîdi tamamlanmıştır (BOA, C..HR., 57-2850: 1).

63. humkadan eğri büğrü açılan hendeğin güney tarafında olan Meded ve Karaçanske Njive tarlaları geçildikten sonra, Graborska Çayı'nın sol kıyısında Dubrava isimindeki mahal ile bulunduğu yerde Osmanlı Devleti tasarrufunda olan Slatina Çayı karşısında meşe ağacından bir sütun dikilmiş, iki tarafça 64 rakamı ile işaretlenip etrafına toprak doldurulmuştur (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Buradan Graborska Çayı sol kıyısı boyunca yukarı batı tarafına doğru gidilip Martinovac diğer adıyla Glavarac Potoku'nun²⁷ Graborska'ya aktığı ve döküldüğü yerin ortasına meşe ağacından bir sütun dikilmiştir. Bu sütun taraflarca 65 rakamıyla işaretlenip, etrafına toprak doldurulmuştur (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Bu yerden Martinovac Deresi'nin sol kenarından yukarı Beşina Glavica (Paschina Glavicza) tepesinin eteğini dolaşarak güney tarafında olan kaynağına gelinmiş ve 66 rakamı ile işaretlenmiş meşe ağacından sütun dikilmiştir (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Buradan Donji Martinovac Çayı eteğinde yeniden açılan hendek²⁸ iki mahalden geçilip güney tarafına gidilerek Martinovac Deresi sonunda Brusovačka (Brusozovak) isimindeki yer ile Osmanlı Devleti tasarrufunda olan Vasanski Dol (Kastansdiy Doll) tepesinin bitimindeki yüksek yerde 67 rakamıyla işaretlenmiş sütun dikilmiştir (BOA, C..HR., 57-2850: 1).

67. humkadan güney tarafına doğru hareket edilir ve tekrar kısa bir hendek geçilerek, bu hendeğin sağ tarafında olan Vasanski Dol (Kastansdiy Doll) Vadisinde olan Vasanski Potok ve bu potoğun kaynağına gelinir ve oradan Besilovačka Kos (Brasozovak) ile bağıntılı olan Jusufagić (Jusup Agicha) Potok ile söz konusu Vasanski Dol Potok'u kaynakları arasında 68 rakamı ile işaretlenmiş sütun dikilmiştir (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Yeniden buradan başlayarak uzun hendekten güneybatı tarafına gidilerek söz konusu

²⁶ Komisyon, Pasarofça Barışı sonrasında 61 nolu humkaya kadar belirlenmiş hudut işaretlerini yerlerini aynen kabul etmiştir. bk. Vaniček 1875: 60. Zıştovi Sonrası Bosna Hudûdunun, Hırvat ve Bosna topraklarındaki Osmanlı-Habsburg hudûdunun en kuzey kısmını 62-80 numaralı işaretler kapsarken, 81-89 numaralı işaretler güneybatı kısmını oluşturmaktadır. bk. Schmidt 2000: 104.

²⁷ Potok Hırvatça'da dere, çay anlamındadır.

²⁸ Hudûd tahdîd çalışmalarında hendek açılmasının sebeplerinden birisi, yerel halkın ani saldırıları karşısında muhaddidlerinin (Dragoman/Grenzdolmetsch) güvenliğini sağlamaktır. bk. BOA, C..HR., 57-2850: 1-2; Schmidt 2000: 108.

Potok'un Siljkovača (Silkovacha) doğru aktığı yere bir sütun dikilmiş ve 69 rakamı ile işaretlenmiştir (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Buradan Şiljkovača Çayı sol kıyısı boyunca yukarıya ve güneybatı tarafına ilerleyerek zikredilen çayın sağ kıyısından yeniden açılan hendek bitimine kadar gelince, Bajin Dol (Baindol) denen yerden akan küçük ırmak boyunca ilerleyip Bajin Dol'a gelinir ki burası aynı zamanda Komesarska Kosa'nın eteğinin bitimidir ve burada yerli kayın ağacının olduğu yerin etrafına toprak atılarak sütun dikilmiştir ve 70 rakamı ile işaretlenmiştir (BOA, C..HR., 57-2850: 1).

70. humkadan Komesarska Kosa'nın eteği Imočaj üzerinden eğri büğrü açılan hendek ile dolaşarak güney tarafına gidilip, Gredar Tepesi ile Vučuk (Wuchiadi) Tepesi'nin Gredar altında birleştiği yerde, Bajino Dol'un (Baindol) sol tarafında ve Đurin (Jurin) Potok'un sağ kıyısında yüksek heybe benzeri yere 71 rakamı ile işaretlenmiş sütun dikilmiş ve etrafı toprak atılmıştır (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Bu sefer, mevcut konumdan güneye doğru, yeniden açılan hendekten geçtikten sonra güneybatı yönünde ilerleyerek Đurin Potok sağ kıyısı ile Klemenska (Kilimska) Potok'un bulunduğu yerle (silik) ile Klemenska Potok'un sol kıyısıyla Hacı'nın Yofuh? ağacı altında olan kaynağına ve oradan yeniden açılan hendek ile Yofuh? ağacı altında Osmanlı Devleti tasarrufunda kalan Debeljak (Debelyak) Tepesi karşısında, kuzey tarafında kaynağı olan Klemenska ve güney tarafında kaynağı olan Buža Potokları dereleri ortasında heybe benzeri uzunca uçurumda olan yerli gürgen ağacı 72 rakamı ile işaretlenmiştir (BOA, C..HR., 57-2850: 1).

72. humkadan, güney tarafına yeniden açılan hendek ile söz konusu Buža Potok'un kaynağına ve oradan adı geçen Potok ve dağların etekleri üzerinden gidilip Kermarska Tepesi'nin heybe benzeri mahallinde Debelyak altında ve kuzey tarafında akan Jâze Potok'u ve güney tarafından akan ... diğer adı Veliki Ostorje ortasında yerli meşe ağacı iki tarafça 73 rakamı ile işaretlenmiş, ağacın etrafına toprak doldurulmuştur (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Buradan yeniden açılan hendek ile ... sürekli güney tarafında ilerleyerek Kestenska Kosa ve doğu tarafında olan dağ etekleriyle Gračana (Gradchana) Deresi'yle Bulino Berdo Tepesi'nin doğu tarafında olan etek bitimine yakın ve Osmanlı Devleti tasarrufunda kalan Kupusovača (Kupuszavacha) ismindeki Cebel-i Kebîr karşısında yerli meşe ağacı iki tarafça işaretlenmiş ve 74 rakamı basılıp etrafına toprak doldurulmuştur (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Bu yerden Balino Brdo (Bulino Brdo) tepesinin eteğiyle diğer adı Balin olan Krajovac Potok'un üzerinden güneybatı tarafına gidilerek adı geçen Balino Brdo Dağı'nın güney tarafında olan heybe benzeri yerde, Osmanlı'nın tasarrufunda kalan Oraovac (Oraevacz) Dağı karşısında, sağ tarafında Balin Bach Potok kaynağı üst yanında 75 rakamı ile işaretlenmiş sütun dikilmiştir (BOA, C..HR., 57-2850: 1).

75. humkadan batı tarafındaki dere ve hendek üzerinden ilerlenerek Balin Bach Potok kaynağı deresi başında ve Lulich Berdo Dağı altında 76 rakamı ile işaretlenmiş sütun dikilmiş ve toprak doldurulmuştur (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Buradan dere aşağı dağmık şekilde açılan hendek ile güneybatı yönünde ilerleyip Podgorje isimli mahal ile Glacic yolu kenarında yerli ve sivri taş yakınında yerli meşe ağacı iki tarafça 77 rakamı ile işaretlenip, etrafına toprak konulmuştur (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Bu yerden açılan hendek ile dağ ile heybe benzeri mahalden geçerek güneybatı tarafına gidilip Agin Potok kaynağı üst başında kuru dere başında Šturlić Kalesi karşısında top atımı mesâfesinde olan Ponor adındaki mahalde yol üstünde 78 numara ile işaretlenmiş sütun dikilmiş ve toprak doldurulmuştur (BOA, C..HR., 57-2850: 1).

78. humkadan dereden dik aşağı güneybatı tarafına, eğri büğrü olarak yeniden açılan hendek ile Agin Potok kaynağı başında mevcut çataklı gürgen ağacı böylece iki tarafça 79 rakamı ile işaretlenip etrafına toprak atılmıştır (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Bu yerden Agin

Potok suyu ile batı tarafına gidilip söz konusu Potok'un Korana Nehri'ne döküldüğü mahalde potok'un sol tarafında ve Korana Nehri'nin sağında bulunan başağaç etrafına her bir tarafı yaklaşık on altı Nemçe miktarınca kare şeklinde hendek çitilip orta yerine 80 numarası ile işaretli sütun dikilmiştir (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Önceleri iki tarafın anlaşmasıyla Šturlić Kalesi'nin kuzey batısı tarafında olan Agin Potok'un Korana Nehri'nin sağ kıyısında döküldüğü yere konulmuş nişan söz konusu işaretten bu defa 11 Eylül 1795 (26 Safer 1210) tarihiyle iki devlet arasında kararlaştırılmış olan antlaşmadan dolayı Korana Nehri'nin ortası uzun sınır itibarıyla Drežnik Palankası'ndan Donji Gavranic Brod (Gavranicha Brod) demekle bilinen yere dek yani kadim Orta Köprü'ye değin gidilip zikr olunan yere çıkılıp, iki tarafın anlaşmasıyla Orta Köprü'nün tarafındaki yüksek kıyının sağında olan Czerlie Dağının heybe benzeri yerinde bulunan tepe üzerinde iki tarafça 81 rakamı ile işaretlenmiş sütun dikilmiş ve etrafına toprak doldurulmuştur (BOA, C..HR., 57-2850: 1)²⁹. Drežnik Palankası etrafındaki arazisiyle birlikte antlaşma gereğince Habsburg Avusturyası tarafına sonradan teslim edilmek üzere Korana Nehri'nin aşağısında, zikredilen iki işaret arasındaki kıtanın sağ kıyısı Osmanlı Devleti tasarrufunda kalacaktır. Korana nehrinin imkân ve faydalarından eşit olarak ve geri dönüşüm mecburi olmak şartıyla iki taraf yararlanacaktır. 81 nolu humkadan Agin Potok ismindeki humkaya (80 nolu) kadar olan arazide, iki tarafın halkı hayvanlarını ve davarlarını otatabilecek, karada ve suda bahsedilen her şeye tamamen uyularak antlaşma yapan taraflardan herhangi bir taciz ve ihlâl gerçekleşmeyecektir. Monarşi tarafında olan ormanlardan Korana Nehri'ne sallar indirilmesi devam ettiği müddetçe Bosna halkı tarafından hiçbir gün durdurma, alıkoyma şeklinde engelleme amaçlı faaliyetlerde bulunulmayacaktır. Korana Nehri'nin tasarrufu ortak ve geri dönüş şartlı olduğundan dolayı bazen setler inşâ edilmesi gerektiğinde ise taraflar müzakere ederek birbirlerinin rızasını alarak bu işlemi gerçekleştirecektir (BOA, C..HR., 57-2850: 1).

81. humkadan antlaşma gereğince Jasen Brdo'nun (Jafsen Posto) doğu eteklerine kadar düz bir hat şeklinde yürünerek Gavranic Brod'un tahminen yarım saat mesafesinde ve Vaganac ismindeki yerin karşısına gelindiğinde, buranın biraz doğu tarafında bulunan Czerlivina yani Kilise Yeri adındaki yerde bir gürgen ve bir taze pelit ağaçlarının yakınında taraflarca işaretlenmiş ve Orta isminde sütun dikilmiş ve etrafına toprak doldurulmuştur. Orta sütundan doğruca Jasen Potok'un doğu eteklerine gelindiğinde antlaşma gereğince belirlenen yüzölçümü ile Izacić Kalesi'nin son derece rahatlatılması için dokuz yüz toisen uzağında ve Jasen yakınında ve kuzey tarafında taraflarca 82 numara ile işaretlenmiş sütun dikilerek etrafına toprak doldurulmuştur (BOA, C..HR., 57-2850: 1)³⁰. Ve oradan böylece antlaşma gereğince Abdiča Brdo (Abdicha Berdo) isimli bayıra doğru ilerlenmiş, Izacić'ın karşısına gelinmiştir. Buraya ortası taraflarca işaretlenmiş ve 83 rakamlı sütun dikilip etrafına toprak atılmıştır (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Oradan yani Abdiča Brdo'dan³¹

²⁹ Bu sütunun tam olarak nereye dikilmesi konusunda komisyon üyeleri arasında 11 Eylül 1795 tarihinde bir anlaşmazlık yaşanmıştır. Bir gün süren yoğun müzakereler sonucunda Korana Nehri'ne bir top atışı mesafede sağ kıyıda bulunan dik tepe üzerinde antlaşmaya varılmıştır. Bundan sonra Bosna halkı küçük bir isyan girişiminde bulunmuş, bu isyandan dolayı komisyon üyeleri 1795 yılının Eylül ayı sonuna kadar toplanamamıştır. bk. Schmidt 2000: 106-107.

³⁰ Jasen'de bu işaretin belirlenmesi su kıtlığının komisyonun çalışma koşullarını zorlamasından dolayı iki gün sürmüştür. bk. Schmidt 2000: 108.

³¹ Komisyon Abdiča Brdo'ya vardığında yerel halk tarafından ateş altına alınmıştır. Komisyonun Osmanlı temsilcileri geceyi Avusturya kampında geçirmiştir. Avusturyalı Baron Baronitz von Schlaun İsmeti Efendi'ye yerel halkın düşmanca eylemlerini önlemek için Bosna Paşasından daha fazla asker istemesini önermiştir. İsmeti Efendi bu öneriyi Klokot kaynağının yakınında dikilecek olan sınır işareti sırasında yerel halkın direnişi sonrasında dikkate almış ve takviye birlik istemiştir. Bosna Paşası'nın gönderdiği bu takviye birlikler sayesinde Osmanlı komisyon üyeleri çadırlarını Klokot yakınlarına kurabilmiştir. bk. Schmidt 2000: 108.

antlaşma uyarınca o havalide olan dağların doğu etekleri boyunca ilerlenip, Abdiča Brdo ile Klokot (Klaliot) kaynağının ortasından Papari (Paparovice) ve Klokot köylerine gidilerek Balievacz isimli cadde yolunun güneyinde olan tepenin kenarına ortası taraflarca işaretlenmiş numarasız sütun dikilip etrafına toprak doldurulmuştur (BOA, C..HR., 57-2850: 1). Numarasız sütunun karşısında kazılan hendek ile Klokot suyu kaynağına varılmış, Klokot köyünün ekili yer ve tarlalarının çoğu dağların eteklerinde bulunmasından dolayı, her iki taraf birbirlerine saygı göstererek dağların doğu etekleriyle şartlı hudutlandırma yapmıştır. Bundan başka, güvenlik için mevcut olan tarlalara ve ekilidikli yerlere hiçbir şekilde müdahale edilmeyip, dağların sırt taraflarında kazılan hendek üzerinden ilerlenerek ve Klokot suyu kaynağında mevcut değirmenlere gidilerek sol yol dahi Osmanlı Devleti halkı taraflarında kalacak, gerek adı geçen tarlalara ve gerek söz konusu yol ile şimdi mevcut olan değirmenlere müdahale olunmayacaktır. Ve oradan antlaşma gereğince Klokot suyu baş kaynağına varılıp, bu kaynaktan her iki taraf halkı faydalanacaktır. Bu kaynağın bulunduğu yerde mevcut kare şeklinde dört adet büyük yerli kayaların arasına taş doldurularak 84 numara işaretlenmiştir (BOA, C..HR., 57-2850: 1-2). Ayrıca ana kaynağın sol tarafındaki kadim yol ve küçük kaynak Osmanlı Devleti'nin kullanımına bırakılmıştır. Ana kaynağın sağ tarafında olan küçük kaynak ve değirmenler Habsburg Avusturyası tarafına tahsis edilmiştir. Bu paylaşımına iki tarafça herhangi bir engel çıkarılmayacaktır (BOA, C..HR., 57-2850: 2).

84. humkadan yani Klokot suyu baş kaynağın sağ tarafından biraz aşağı inildiğinde hendek kazısıyla Begova Glavica (Begoun Glaviza) isimli tepenin güneydoğusu tarafında olan dağın sırtına doğru olan Jlicha üzerine taraflarca işaretlenmiş sütun dikilmiş ve etrafına toprak doldurulmuştur. Daha sonra düz bir şekilde ilerleyerek dağların doğu etekleri üzerinde kazılan hendek ile Kapetanovo Rališje Tepesi'nin üzerinden Ćirodol (Kvodol) Deresine gelinmiş, oradan bazı mahallerde eğri büğrü açılan hendek ile güneydoğu tarafına doğru dağın sırtı ile Ilijića Vrelo ve Lisa Vrelo ve Liskovac Vrelo isimlerinde üç adet kaynağa kadar gidilmiştir. Lisa Vrelo kaynağı üzerinde bulunan bir adet küçük değirmen Osmanlı Devleti tarafında kalmasına ve adı geçen üç kaynağın iki devletin ahali tarafından ortaklaşa kullanılmasına karar verilmiştir. Eğri büğrü açılan hendek ile Ćosin Panj (Chofin Pancadi) isimli yerdeki bir adet hâne ve tarlayı dolaşarak Panački Klanac (Panachki Klanacy) adındaki yolun aşağısında yer alan Pernjavorski Klanac (Perniavor) tepesi üzerinden, Bihać Kalesi karşısında olan Željjava (Zavalie) Kalesi'ne gidilip antlaşma gereğince anılan kale hedm ... sadece bir işarete tabir olunup ve 85. humka olarak belirlenmiştir (BOA, C..HR., 57-2850: 2). Bu yerden yüksek dağın doğu eteğine doğru düz bir şekilde ortalama iki buçuk saat ilerledikten sonra Kočaiska ve Melinovačka Draga (Malinovacz) çaylarının birbirlerine kavuştukları yere gelinmiş ve oradan Melinovačka Draga çayı ile yukarıya çıkılıp Potok isimli kaynağa ve oradan Simliše (Simlifzie) adlı dağın eteğine gelinmiş, burada bulunan düz tarlaların kenarında yerli gürgen ağacı iki tarafça işaretlenmiş ve etrafına toprak atılmıştır. Melinovačka Potok suyundan her iki tarafın yerel halkı faydalanacaktır (BOA, C..HR., 57-2850: 2). Buradan düz bir şekilde ortalama iki saat yüründükten sonra Zlezne Glava (Zelezna Glava) isimli dağ sağ tarafta kalarak Nasupovicha Poliana? isimli çayırın doğu kenarı üstünde yeniden açılan hendek ile Nebljuška Gora adlı ormanlık boyunca yürünerek Niloha Ovası'ndan Nebljuška Gorica Tepe'sinin güney eteği yakınında Seblin Berdo isimli yerde bulunan meşe ağacı iki tarafça işaretlenip etrafına toprak doldurulmuştur (BOA, C..HR., 57-2850: 2). O yönden, aynı biçimde doğruca Štrbačka Gradina (Sterbachka Gradina) isimli dağı ve deresi geçilerek ortalama iki saat mesâfede bulunan Lipac adında çiftlik hudûdunda antlaşma uyarınca Yüksek Dağ'ın doğu tarafında olan eteğine işaret konulması şarta bağlı olduğundan dolayı, Visočica (Visjoclicza) yüksek dağın eteği Mischlenovachko Polie Çayırı

ortasına doğru sona erdiğinden, bu yerde Raçiçe? ve Matievacha isimli bayırlar arasında yer alan Mistenovach çayırında bulunan büyük kiraz ağacı iki tarafça 86 rakamı ile işaretlenip ve etrafına toprak doldurulmuştur (BOA, C..HR., 57-2850: 2).

86. humkadan Ostrovica Kalesi'nin antlaşma gereğince güney tarafında yarım saat mesâfesinde bir yüzölçümü ile Lutica adlı bayırın üzerinde Mali ve Veliki Klanac isimli bayırların arasında cadde yolunun doğu tarafında yaklaşık olarak 159 mesâfede olan yerli pîse yani ihlamur ağacı âdet olduğu üzere iki tarafça işaretlenip ve 87 rakamı basılıp etrafında toprak az olduğundan çoğunlukla taş ve bazen toprak doldurulmuştur (BOA, C..HR., 57-2850: 2). Buradan Una Nehri üzerinde olan Kulen Vakuf Kalesi'nden bir saat yukarı antlaşma gereğince nehrin sol kıyısından ilerleyip, yüzölçümü ile bir saat mesafede nehrin sol kıyısında Grivi adlı yerde ve Grab yakınında üç adet yerli büyük kayanın ortasında olan yerli gürgen ağacı âdet olduğu üzere iki tarafça 88 rakamı ile işaretlenmiş ve etrafına toprak atılmıştır (BOA, C..HR., 57-2850: 2). Sözü edilen o yönden, Una Nehri'nin sol kenarından nehir kaynağının batısına doğru gidilip antlaşma gereğince bu kaynağa işaret konulması beyan edilmiştir. Lâkin nehrin bu kaynağı dağlık zirve ve sırf taşlık içerisinde vâki olduğundan iki tarafça zikredilen kaynağa ulaşılması imkânsız olduğundan bu kaynağın yakınında olan kadîm köprüye dek gidilmiş, o mahalde bulunan küçük kalenin beri başında, aynı yolun sol kenarında bulunan kaynağın olduğu yere 89 rakamı ile işaretlenmiş sütun dikilmiş, etrafına âdet olduğu üzere toprak doldurulmuştur (BOA, C..HR., 57-2850: 2). Bu yerden bahse konu küçük kalenin öte başında yani mevcut kaynağın sağ kıyısı üzerinde olan triplex confiniuma çıkan yola geçilmiş, bu yol tamamen M tarafında kalacak şekilde ve Neteka isimli kaynağın Una Nehri'ne döküldüğü yerin bir miktar üst tarafında olan Vrelo Une (Uoprung Unna) isimli yerin enine direk yürünmüş ve bahsedilen yolun doğu tarafında yaklaşık yarım saat mesâfede Szredicza (Sredica) ve Serblchicza çaylarının birbirine karıştığı yerde ve Serblchicza Çayı'nın sağ kıyısında bulunan sükûd? ağacının olduğu yerde ortası iki tarafça işaretli sütun dikilip etrafına yine aynı şekilde toprak atılmıştır (BOA, C..HR., 57-2850: 2). Serblchicza Çayı'nın sınırı ayıran yerinden iki tarafın halkının faydalanmasına izin verilmiştir. Ve oradan Serblchicza Çayı'nın sağ kıyısından yukarı doğru ilerleyip Usoria Deresi suyunun Vojvodiçi Brod (Voivodoli Brod) geçitinin üst tarafına yakın olan bahsedilen çayın akıntısının görüldüğü yere kadar gidilmiş ve oradan Bolino Vrelo isimli kaynaktan geçilerek zikredilen Usoria Deresi bir bölüm olmak üzere Yukarı Gradina Çayı eteğine kadar çıkılan bölge ve Gradina Çayı Osmanlı Devleti tasarrufunda kalmak üzere Usoria deresinin sonundaki Osredci (Oszreczi) adlı köyde Dugopolje (Dugopolie) yakınında olan yere varılmış, burada yüksekçe bir yerde bulunan yerli ahlat ağacı alışıldığı üzere iki tarafça işaretlenip etrafına toprak doldurulmuştur (BOA, C..HR., 57-2850: 2). Usoria Deresi'nin suyundan iki taraf halkının ne şekilde faydalanacağı ayrıntılı olarak anlatılmış ve oradan doğruca Paşinput (Paschin Puth) adlı mahale ulaşan cadde yolunun sol tarafında Kordina Draga (Kardina Draga) üstünde olan Glavica (Glavicza) isimli küçük tepe üzerindeki yerli ağaç yine aynı şekilde iki tarafça işaretlenip etrafına taş doldurulmuştur. Söz konusu mahalde bulunan Bokanov Toçak Potok (Bokanovac Toçali) kaynağı sınır dolayısıyla Monarşi tarafında kalacak ve iki devlet arasındaki dostluğa binaen Osmanlı Devleti ahâlisi bu kaynağı kullanacaktır (BOA, C..HR., 57-2850: 2).

Paşinput (Paschin Puth) adlı yerden cadde yolu ile güney tarafa (silik) ve Osredski köyü ortasından geçilip, yüksek dağların arasında olan Tişkovac Çayı'nı eğri büğrü hale getirdiği ve Czerni adlı potoğu soluna alıp yukarıya doğru giden bu yoldan yürünmeye devam edilmiş ve ileride potok ile yol birleşerek triplex confinium'a birlikte ulaşmıştır. Triplex confiniuma çıkan bu yolun deresi ara sınır bölgesi olduğundan, sol tarafının

Osmanlı Devleti'ne ve sağ tarafının Habsburg Avusturya'sına terk olunması kabul edilmiş ve bahsedilen yol ve eğri büğrü olan Tiškovac Çayı iki tarafın ortak kullanması kararlaştırılmıştır. Ayrıca çayın üzerinde mevcut değirmenlerin de aynı şekilde ortak kullanılması kabul edilmiştir. Tiškovac Çayı'nın sol tarafında, Osmanlı Devleti tasarrufunda olan Czerkvina isimli yerde bulunan ve birkaç senedir ahali tarafından yenilenmiş bina olan Arfangel? Küçük Kilisesine Monarşi halkının ibadet günlerinde gelip geçmelerine engel olunmayacaktır. Bu kilisedeki rahibe ve kendi hânesine diğer yollardan gidenler rencide edilmeyecek ve korkutulmayacaktır (BOA, C..HR., 57-2850: 2). Bahsedilen bu orta bölge sınırı itibariyle müşterek olan cadde yolu ile Triplex Confinium'a gidilmiştir.³² Burada Poljska Kosa (Postak Kofsa) Bayırı'nın parçası olan, cadde yolunun sol tarafında Zidchaf Dol tabir olunan (silik) Venedik tarafına giden yolun sol tarafında ve zikredilen yolun boğazında eskiden Osmanlı Devleti tasarrufunda olan zomkâ? tabir olununan büyük sivri taş sahte işaret sayılmış, bundan dolayı bu taş iki devlet arasında yenilenerek ara işaret sayılmıştır. Ayrıca üç devlet yaylasına çıkılacak yere yakın cadde yolunun sol tarafında olan Czerni Potok'dan Monarşi halkının içme suyu almalarına müsaade edildiği açıkça ifade edilmiştir (BOA, C..HR., 57-2850: 2). Böylece hudut belirleme çalışmaları 27 Aralık 1795 tarihinde tamamlanmıştır.

Tahdîd-i hudûd komisyonun çalışmalarının bitmesinden sonra Bosna hududunun tafsilatlı hali, resmi bir belge ile yazılı hale getirilmiştir. Komisyon üyeleri dağılmadan önce, 29 Aralık 1795 tarihinde, iki maddeden oluşan, iki devlet arasındaki komşu dostluğunu korumak, sınırlardaki barışı devam ettirmek için Dubica Sözleşmesi imzalamışlardır. Bu sözleşmenin birinci maddesinde, tahdîd-i hudûd komisyon üyelerinin karşılıklı anlaşma ile düzelttikleri ve işaretledikleri hudutları değiştirmemeye söz vermişlerdir. Bundan sonra çıkabilecek anlaşmazlıklar bölge yetkililerinin karşılıklı anlaşmalarıyla çözülecektir. Hudut bölgesinde hırsızlık, cinayet gibi suçların işlenmesi durumunda Bosna Paşa'sı suçluları adilane şekilde cezalandıracaktır. İkinci maddesinde, işaretlenmiş ve numaralandırılmış hudut işaretleri -sütunlar, ağaçlar ve siperler- zamanla ortadan kalkarsa, o zaman yetkililerin bilgisi dâhilinde sınır işaretleri yeniden belirlenecektir (Vaniček 1875: 63). Hudut tahdîdinin son aşaması ise 5 Ocak 1796 tarihinde Una ve Sava boyunca bulunan Bosanska Novi, Bosanski Dubica ve Bosanski Gradiška³³ kalelerinin resmi olarak Osmanlılara teslim edilmesi ile tamamlanmıştır (Schmidt 2000: 110).

Sonuç olarak Osmanlılar ile Habsburglar arasındaki kuzeybatı Bosna bölgesindeki sınır, genellikle nehirler, dağ zirveleri ve benzerleri gibi doğal sınırları takip etmeyen, 1795 yılında yapay olarak düzenlenmiştir. Sınır çizgisi, Cetin kazası boyunca küçük bir dere ve top atışı mesafesinde Šturlić Kalesi -mülkiyeti Osmanlılarda kalacak şekilde - boyunca Glina Nehri'nin sağ kıyısından ilerleyecek; oradan Drežnik'i takip ederek Korana

³² Habsburg Monarşisi 1794 yılından itibaren Izacić'ten Triplex Confinium'a kadar bir dizi çardak (Tschartacke, Tshardaque, Čardak) inşa etmeye başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu Zıstovi Antlaşmasına aykırı olarak inşa edilen bu çardak, karakolhane ve taş kulelere tepki göstermiştir. Bu tepki bazen, 1794 yılının Ağustos ayında Jasin Çardağına yapılan saldırılar gibi yerel halk tarafından da veriliyordu. Korona Nehri'nin sol tarafında inşa edilen taş kuleler Bosnalı halkın nehirden faydalanmasını engelliyordu. Monarşi, bu binaların savunma amaçlı yapıldığını ve askerlerin kötü hava şartlarından korunması için inşa edildiğini bildirmiştir. Bu küçük askeri yapıların veba gibi salgın hastalıkların Orta Avrupa'ya yayılmasını önlemek için Osmanlı İmparatorluğu çevresinde bir tür karantina kordonu gibi işlevleri de vardır. bk. Schmidt 2000: 96, 100, 101, 102.

³³ Gradiška 1699'dan sonra iki sınır yerleşimine ayrıldı; Sava Nehri'nin sağında ve solunda olmak üzere iki kale vardı, sağ kıyısındaki kaleye Türkisch Gradiska, Bosanska Gradiška ya da Berbir, sol kıyısındaki Gradišk'ya Kaiserl Gradisca deniliyordu. Berbir 1717-1739 yılları arasında Avusturyalıların elindeydi.

Nehrine dümdüz bir çizgide dosdoğru varacak; bunun üzerine Tiškovac ve Lapac boyunca Smolianatz dağlarını takip ederek Kulen Vakuf'a bir saatlik bir mesafeden geçerek; oradan Ukna Nehri'nin sol kıyısı boyunca nehrin batı kaynağına doğru ve oradan düz bir çizgiyle triplex confinium'a geçerek Strmica'yı Osmanlı mülkiyetinde bırakacaktır. Monarşi Çetingrad'ı almasının yanında Drežnik ve Lički Petrov Selo'dan Vaganac üzerinden Boričevac, Lapac ve Knin yakınlarındaki Medviđa Glavica'ya giden sınır kemerinin yönetimini elde etmiştir (Kaleček 1970: 333; Jovović 1975: 468; Kozličić vd. 2011: 55). Bu bağlamda, Habsburg Avusturyalıları Hırvat coğrafyasında Dvor, Drežnik, Cetingrad, Petrovo Selo, Lapac, Srb, Boričevac, Dobroselo, Doljane, Kupirovo, Osredci, Suvaja ve Tiškovac yerleşimlerini kazanmıştır (Horvat 1941: 57; Valentić 1984: 65). Osmanlı İmparatorluğu ise Bosna coğrafyasında Nova, Gradiška ve Dubica'yı elde etmiştir. Böylece, bugün dahi geçerli olan Hırvatistan ve Bosna-Hersek arasındaki sınır belirlenmiş oldu (Engelsfeld 2002: 50; Katušić 2013: 4-8).

Sonuç

Osmanlı-Avusturya Savaşı (1787-1791), Habsburg ve Romanov hanedanlıklarının Osmanlı pahasına genişlemelerinin önemli bir aşamasını oluşturmaktadır. Osmanlıların güçlü direnişi, Hollanda'daki iç istikrarsızlıklar ve isyanlar, II. Joseph'in ani ölümü ve iktidar değişikliği, Prusya'nın yoğun baskısı Monarşinin açısından savaşı bitirme sebepleri olmuştur. 4 Ağustos 1791 tarihinde Tuna Nehri üzerindeki Zıştovi'de (Svištov) taraflar arasında bir barış antlaşması imzalanmıştır. Bu bağlamda, Habsburg Avusturyası Osmanlılardan aldıkları Belgrad, Novi, Dubica, Nova Oršava, Bosanka Gradiška'yı geri vermeyi kabul etmişlerdir. Osmanlı-Habsburg hudutlarının tahdidinin tamamlanması ise 27Aralık 1795 tarihinde gerçekleşmiştir. Monarşi Çetingrad'ı almasının yanında Drežnik ve Lički Petrov Selo'dan Vaganac üzerinden Boričevac, Lapac ve Knin yakınlarındaki Medviđa Glavica'ya giden sınır kemerinin yönetimini elde etmiştir. Osmanlı ve Habsburg yönetimleri arasındaki tek sınır düzeltilmesi Pounje'de oldu. Bu tehdit, iki siyasi güç arasında batı, kuzey ve güneyde değişmeyecek hududu ortaya koymasının yanında günümüz Hırvatistan ve Bosna-Hersek arasında geçerli olan hududun temellerini oluşturmuştur.

Zıştovi Antlaşması ile sona eren savaş, son Osmanlı-Habsburg savaşı olması açısından tarihsel öneme sahiptir. Monarşi, Osmanlı İmparatorluğu ile aynı hastalıktan muzdarip olduğunu ve aynı düşman tarafından tehdit edildiğini açıkça görmüştür. Çünkü Rusya'nın Balkanlar'daki Slav ve Ortodoks nüfusu üzerindeki etkisi ve Rusya'nın yerel ulusal çıkarlara verdiği destek, Osmanlılar gibi sınırları içinde yoğun bir Slav unsuru olan Habsburg Monarşisi için ciddi bir tehdit oluşturuyordu. Rusya, Pan-Slavizimi kullanarak gücünü ve nüfuz alanını Slavlar üzerinde genişletme çabalarını yalnızca Osmanlı-Habsburg siyasi ortaklığı ile önlenebilirdi. Fakat Habsburg Avusturyasının Avrupa'daki Fransız İhtilali sonrası olaylarla meşgul olması, Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya ile uzun süreli bir çatışmaya girmesi iki devletin Balkanlar'daki yayılmacı politikasını uzun süre terk etmelerine sebep olmuştur.

KAYNAKÇA

- AKSAN, V. H. (2011). " Savaş ve Barış". *Türkiye Tarihi, Geç Osmanlı İmparatorluğu, 1603-1839*. (çev. Fethi Aytuna, ed. Suraiya N. Faroqhi). III: 109-152.
- AKSAN, V. H. (2011a). *Kuşatılmış Bir İmparatorluk: Osmanlı Harpleri 1700-1870*. (çev. Gül Çağalı Güven). 2. Baskı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- AUTORA, S. (2013). *U Potrazi za Mirom i Blagostanjem-Hrvatske Zemlje u 18. Stoljeću*. Zagreb: Matica Hrvatska.
- BEYDİLLİ, K. (2013). "Ziştovi Antlaşması". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 44: 467-472.
- BOZKURT, N. (1997). "XVIII. Yüzyılın Başlarında Osmanlı-Avusturya Ticari Münasebetleri". *Tarih İncelemeleri Dergisi*. XII: 184-194.
- BUCZYNSKI, A. (1997). *Gradovi Vojne Krajine*. Zagreb: Hrvatski Institut za Povijest.
- Consolidated Treaty Series* (1969). (ed. Clive Parry). 50. Dobbs Ferry: Oceana Publications.
- DOĞAN, G. (2017). "Venediklü ile Dahi Sulh Oluna". *17. ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- ELİBOL, N. (2005). "XVIII. Yüzyıl Osmanlı Dış Ticaretiyle İlgili Bazı Değerlendirmeler". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. VI/1: 61-76.
- Encyclopaedia Britannica* (1964). (ur. John V. Dodge). XIV. Chicago: Benton Foundation.
- ENGELSFELD, N. (2002). *Povijest Hrvatske Države i Prava: Razdoblje od 18. do 20. Stoljeća*. Zagreb: Pravni Fakultet.
- FINKEL, C. (2007). *Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı İmparatorluğunun Öyküsü 1300-1923*. (çev. Zülal Kılıç). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Habsburgisch-Osmanische Beziehungen/Relations Habsbourg- Ottomanes: Wien, 15.-30. September 1583* (1985). (ed. Andres Tietze). Vienna: Verlag des Verbandes der Wissenschaftlichen Gesellschaften Österreichs.
- HEINRICH, E. (1944). *Die Diplomatischen Beziehungen Österreichs zur Türkei 1733-1734*. Wien: Diss. Phil. Fak.
- HOCHEDLINGER, M. (2003). *Austria's Wars of Emergence: War, State and Society in the Habsburg Monarchy 1683-1797*. London: Pearson Education.
- HORVAT, R. (1941). *Lika i Krbava: Povijesne Slike, Crtice i Bilješke*. Sv. I: Opći Dio. Zagreb: Matica Hrvatska.
- HÖSCH, E. (1964). "Das Sogenannte 'Griechische Projekt' Katharinas II.: Ideologie und Wirklichkeit der Russischen Orientpolitik in der Zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts". *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*. 12: 168-206.
- HUBER, A. (1898). "Österreichs Diplomatische Beziehungen zur Pforte 1658-1664". *Archiv für Österreichische Geschichtsforschung*. LXXXV. II. Hälfte: 509-587.
- İZGÜER, A. Z. (1989). "Osmanlı İmparatorluğu Tarafından Avusturya'ya Verilen Ticari İmtiyazlara Dair". *Türk Dünyası Araştırmaları*. 59: 75-86.
- JORGA, N. (2009). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. V. (çev. Nilüfer Epçeli). İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- JOVOVIĆ, B. (1975). "Svištovski Mir". *Vojna Enciklopedija*. Sv. 9: 468.
- KALEČEK, V. (1970). "Austro-Turski Ratovi". *Vojna Enciklopedija*. Sv. 1: 329-333.
- KAPUCIN, G. (2010). *Epska Trilogija ili Nestrančno Vezdašnjega Tabora İspisavanje za Leto : 1788., 1789., 1790.* (Uredio Alojz Jembrih). Zagreb : Hrvatska Kapucinska Provincija.

- KATUŠIĆ, M. (2013). "Pregled Političkih Zbivanja, u Potrazi Za Mirom i Blagostanjem: Hrvatske Zemlje u 18. Stoljeću". *Biblioteka Povijest Hrvata*. (ur. Lovorka Coralic). Zagreb: Matica Hrvatska. Sv. V: 3-26.
- KOLÇAK, Ö. (2017). "XVII. Yüzyıl Osmanlı-Habsburg Diplomasi Tarihine Bir Katkı: 1664 Vasvar Antlaşması'nın Tasdik Sürecine Dair Yeni Bulgular". *Dîvân. Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*. XXII/43:25-88.
- KOZLIČIĆ, M. vd. (2011). "Hrvatsko-Bosanskohercegovačko Razgraničenje na Pounju od 17. do 20. Stoljeća Prema Izvornoj Kartografskoj Građi". *Geoadria*. XVI/1: 27-91.
- KÖHBACH, M. (1984). "Die Diplomatischen Beziehungen Zwischen Österreich und dem Osmanischen Reich (Vom Frieden von Zsitva Torok bis zum 1. Weltkrieg)". *Osmanlı Araştırmaları*. IV: 237-260.
- KREŠEVLJAKOVIĆ, H.-H. KAPIDŽIĆ (1957). *Vojno-Geografski Opis Bosne Pred Dubički Rat od 1785*. Sarajevo: Naučno Društvo Narodne Republike Bosne i Hercegovine.
- KURTARAN, U. (2009). *Osmanlı Diplomasi Tarihinden Bir Kesit: Osmanlı Avusturya Diplomatiği İlişkileri (1526-1791)*. İstanbul: Ukde Yayınları.
- KURTARAN, U. (2016). "XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti ile Avusturya Arasındaki Ticaret Antlaşmaları ve Yaşanan Değişimler (1718-1791)". *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. IX/2: 743-770.
- KÜTÜKOĞLU, M. S. (1998). "Hudûdnâme". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. XVIII: 303-304.
- LOPAŠIĆ, R. (1879). *Karlovac*. Zagreb: Tiskom K. Albrechta.
- MAYER, M. Z. (2004). "The Price for Austria's Security: Part I. Joseph II, the Russian Alliance, and the Ottoman War, 1787-1789". *The International History Review*. XXVI/2: 257-299.
- Mehmed Said Galib (1854). *Mükâleme Mazbatası*. I. İstanbul.
- Muâhedât Mecmuası* (1294). (top. Mahmud Mesut Paşa). I. İstanbul: Hakikat Matbaası.
- Muâhedât Mecmuası* (1297). (top. Mahmud Mesut Paşa). III. İstanbul: Hakikat Matbaası.
- ORTAYLI, İ. (1975). "1727 Osmanlı-Avusturya Seyrüsefain Sözleşmesi". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. XXVIII/3-4: 97-109.
- ORTAYLI, İ. (2000). "Osmanlı-Avusturya Ticarî Diplomatiği İlişkileri (1740-1780) ve Yapısal Değişimler". *Osmanlı İmparatorluğu'nda İktisadî ve Sosyal Değişim, Makaleler I*. Ankara: Turhan Kitabevi: 431-440.
- ROIDER, K. A. (1982). *Austria's Eastern Question, 1700-1790*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- ROIDER, K. A. (October 1976). "Kaunitz, Joseph II and the Turkish War". *The Slavonic and East European Review*. LIV/4: 538-556.
- ROKSANDIĆ, D. (1998). *Vojna Hrvatska = La Croatie Militaire: Krajiško Društvo u Francuskom Carstvu (1809-1813)*. Sv. 2. Zagreb: Školska Knjiga.
- ROTHENBERG, G. E. (1966). *The Military Border in Croatia, 1740-1881. A Study of an Imperial Institution*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

- SCHMIDT, J. (2000). "Franz von Dombay, Austrian Dragoman at the Bosnian Border 1792-1800". *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*. 90: 75-168.
- SHAW, S. J. (2008). *Eski ve Yeni Arasında: Sultan III. Selim Yönetiminde Osmanlı İmparatorluğu (1789-1807)*. (çev. Hür Güldü). İstanbul: Kapı Yayınları.
- SIMMS, B. (2016). *Europa. Borba za Nadmoć od 1453. do Danas*. Zagreb: MATE D.O.O..
- The Parliamentary Register; or, History of the Proceedings and Debates of the House of Commons (1792)*. XXXI. London: J. Debrett.
- VALENTIĆ, M. (1984). "Hrvatsko-Slavonska Vojna Krajina 1790-1881.". *Vojna Krajina: Povijesni Pregled, Historiografija, Rasprave*. (ur. Dragutin Pavličević). Zagreb: Liber: Centar za Povijesne Znanosti Sveučilišta u Zagrebu: 57-94.
- VANIČEK, F. (1875). *Specialgeschichte der Militärgrenze, aus Originallquellen und Quellenwerken Geschöpft*. Sv. 3. Beč: Die Kaiserlich-Königliche Hof- und Staatsdruckerei.
- ZINKEISEN, J. W. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. VI. (çev. Nilüfer Epçeli, ed. Erhan Afyoncu). İstanbul: Yeditepe Yayınları.

İnternet Kaynakları

- <http://kutuphane.ttk.gov.tr/resource?itemId=296062&dkymId=3228> (Erişim Tarihi 14.07.2020).
- <https://maps.hungaricana.hu/en/HTITerkeptar/25473/view/?bbox=-1793%2C-2689%2C4703%2C26> (Erişim tarihi: 14.07.2020).
- <https://maps.hungaricana.hu/en/HTITerkeptar/2694/view/?bbox=-3245%2C-8702%2C18610%2C434> (Erişim tarihi: 14.07.2020).
- <https://maps.hungaricana.hu/en/HTITerkeptar/2699/view/?bbox=-1383%2C-3204%2C6344%2C25> (Erişim tarihi: 14.07.2020).
- <https://maps.hungaricana.hu/en/HTITerkeptar/2704/view/?pg=0&bbox=-3728%2C-8286%2C11760%2C65> (Erişim tarihi: 14.07.2020).
- <https://maps.hungaricana.hu/en/OSZKTerkeptar/218/view/?bbox=-1560%2C-3280%2C6166%2C-51> (Erişim tarihi: 14.07.2020).

Arşiv Belgeleri

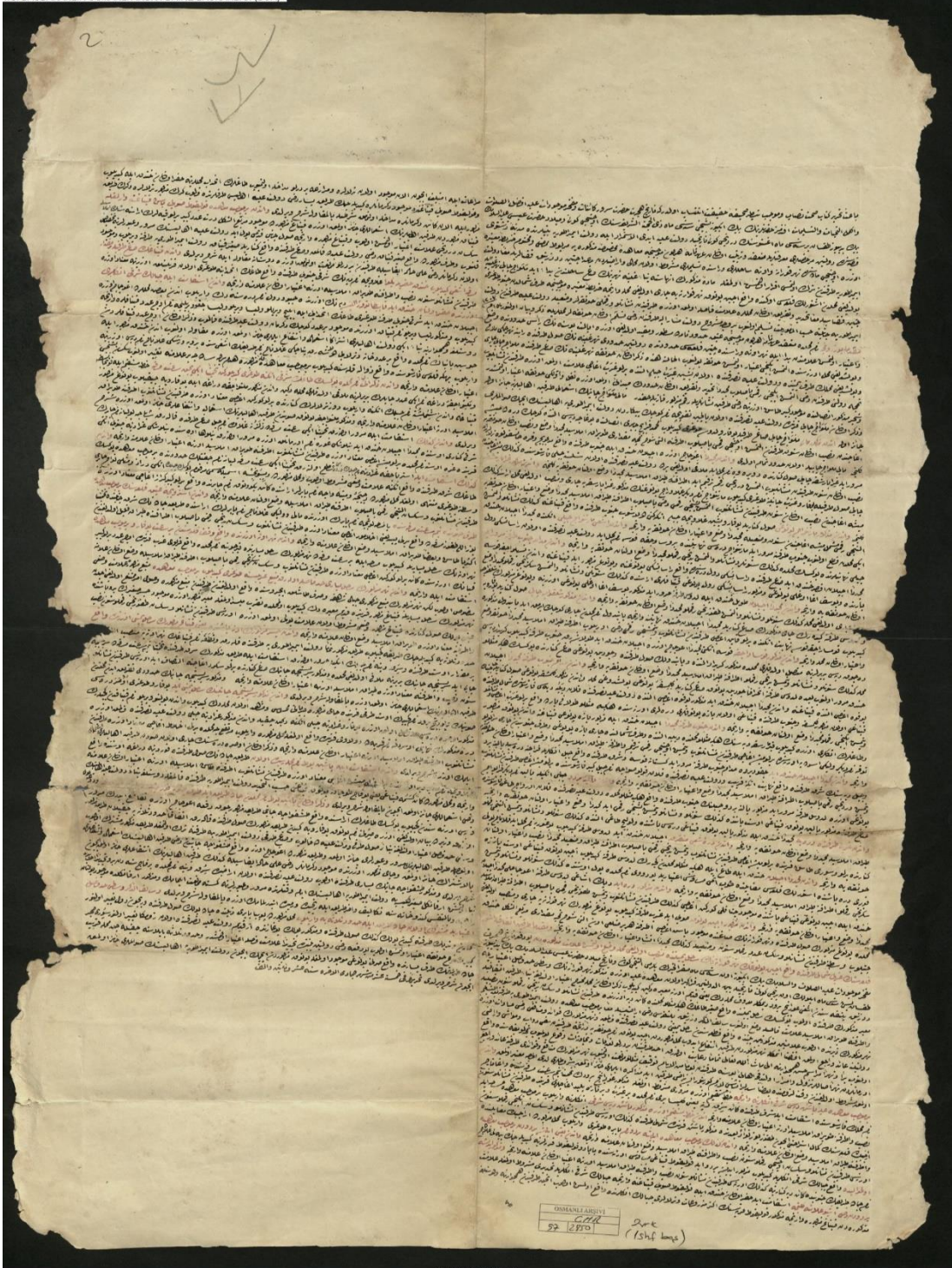
Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA),

BOA, A.{DVNSNMH.d..., 9/243.; BOA, C..HR., 57-2850.; BOA, HAT., 241-13504.; BOA, HAT., 1431-58588.; BOA, HAT., 242-13588.; BOA, HAT., 242-13589.; BOA, HAT., 1434-5894.; BOA, A. DVNS., 59/3, Nemçel Ahidnâmesi.; BOA, A.{DVNSNMH.d..., 4/6.; BOA, A.{DVNSNMH.d..., 4/75.

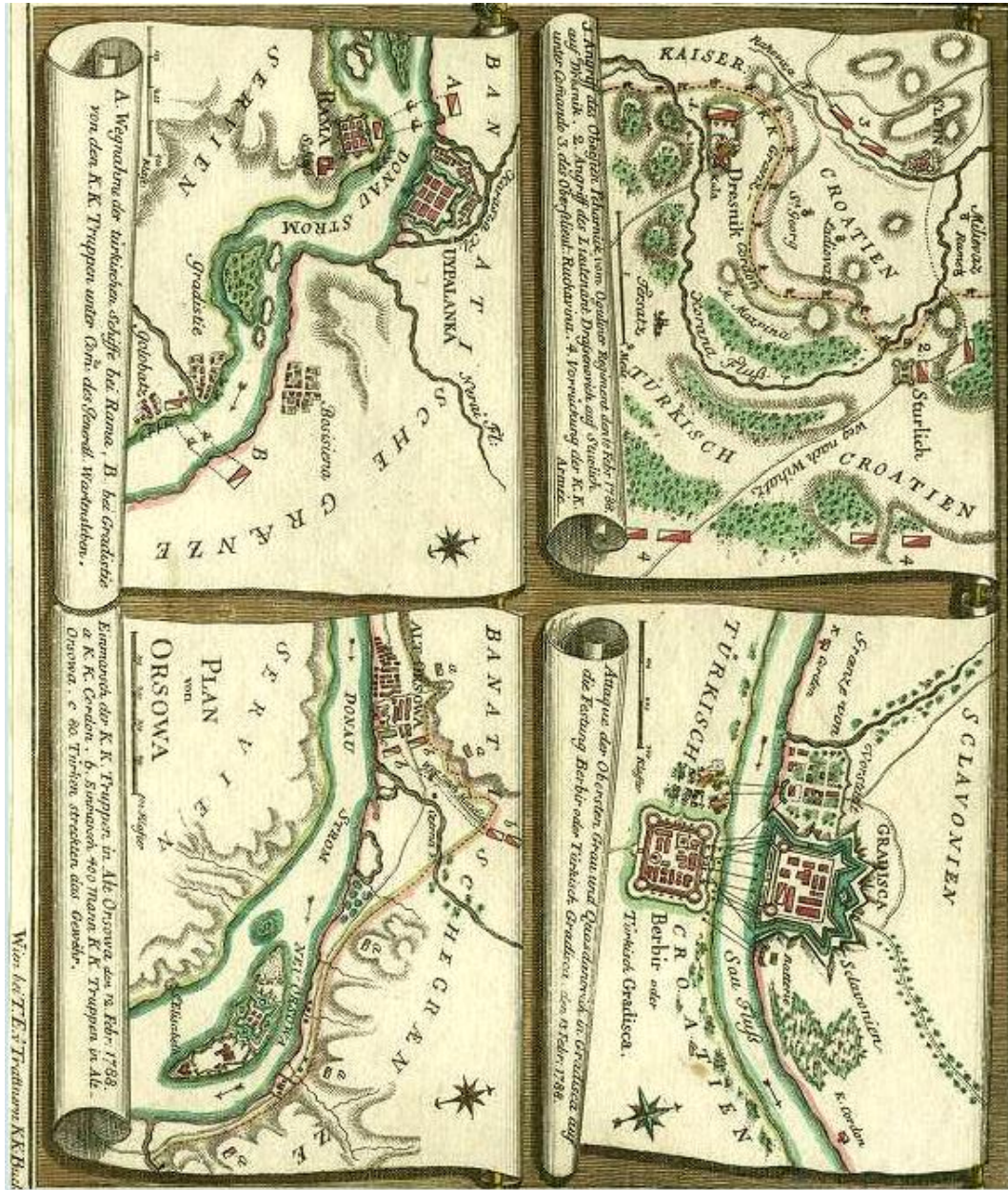
EKLER

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

Şekil 1: Zıstovi Sonrası Bosna Hudûdunun Tafsilatı İsimli Belge³⁴

³⁴ BOA, C.HR., 57-2850.

Şekil 2: Dubica Savaşında Habsburg Monarşisinin Pozisyonları³⁵

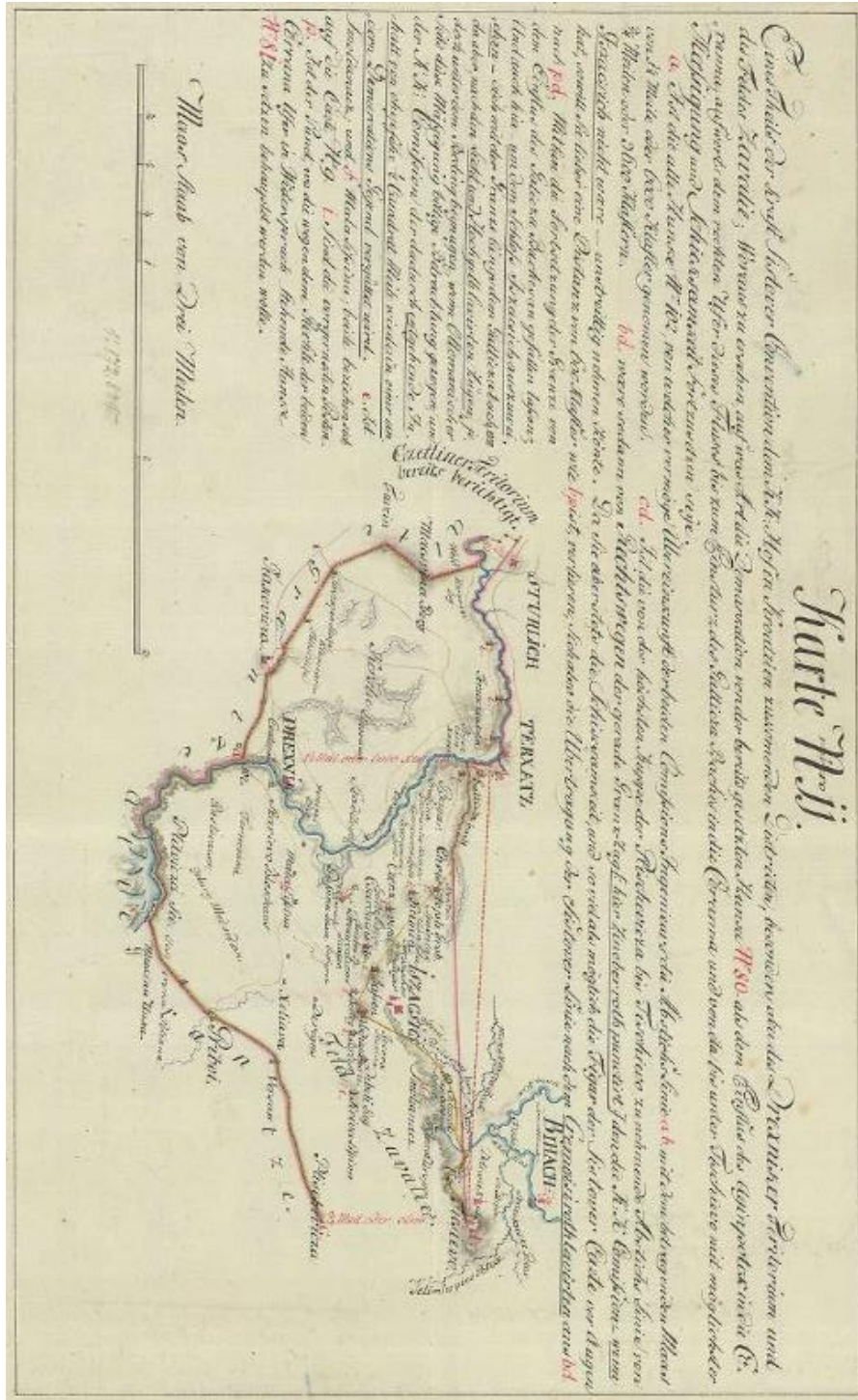
Şekil 3: Prens Carl Liechtenstein'in Dubicza'da Üstlenen Kolordusu (25 Nisan 1788'i Dubicza'da Üstlendi)³⁶
(Agino Brdo'nun konumunu ve birliklerin düzenini gösterir)

Şekil 4: Osmanlı ve Habsburg Gradiška Kalelerinin Konumu³⁷

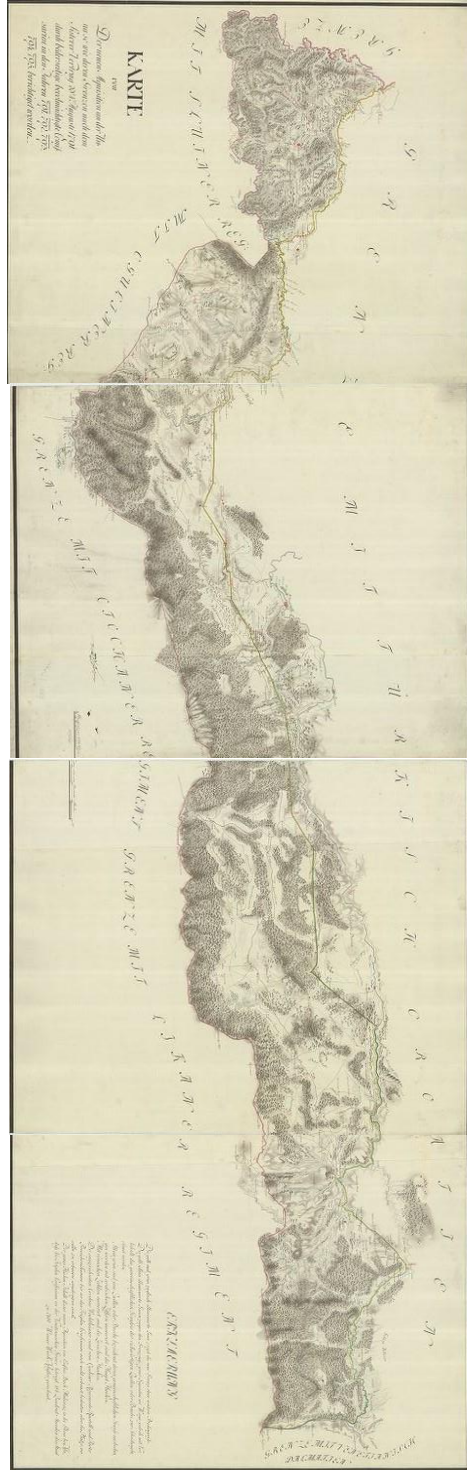
³⁶ <https://maps.hungaricana.hu/en/OSZKTerkeptar/218/view/?bbox=-1560%2C-3280%2C6166%2C-51>
Erişim tarihi: 14.07.2020

³⁷ <https://maps.hungaricana.hu/en/HTITerkeptar/25473/view/?bbox=-1793%2C-2689%2C4703%2C-26>
Erişim tarihi: 14.07.2020

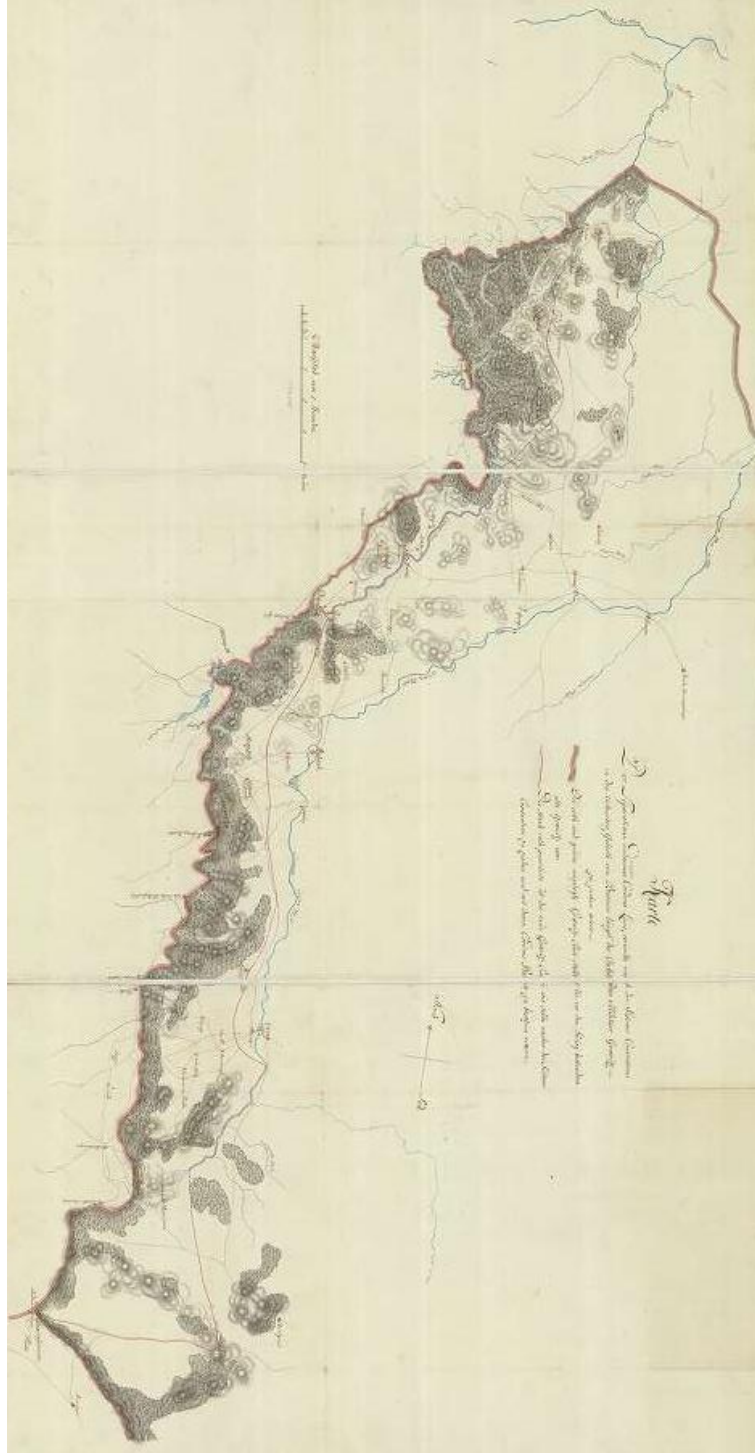
Şekil 5: Zıştovi Ek Antlaşması Bağlamında Drežnik Bölgesi³⁸

³⁸ Bu haritanın tek parça halinde detaylı büyütülmüş halini incelemek için bkz.: <https://maps.hungaricana.hu/en/HTITerkeptar/2699/view/?bbox=-1383%2C-3204%2C6344%2C25> Erişim Tarihi: 14.07.2020

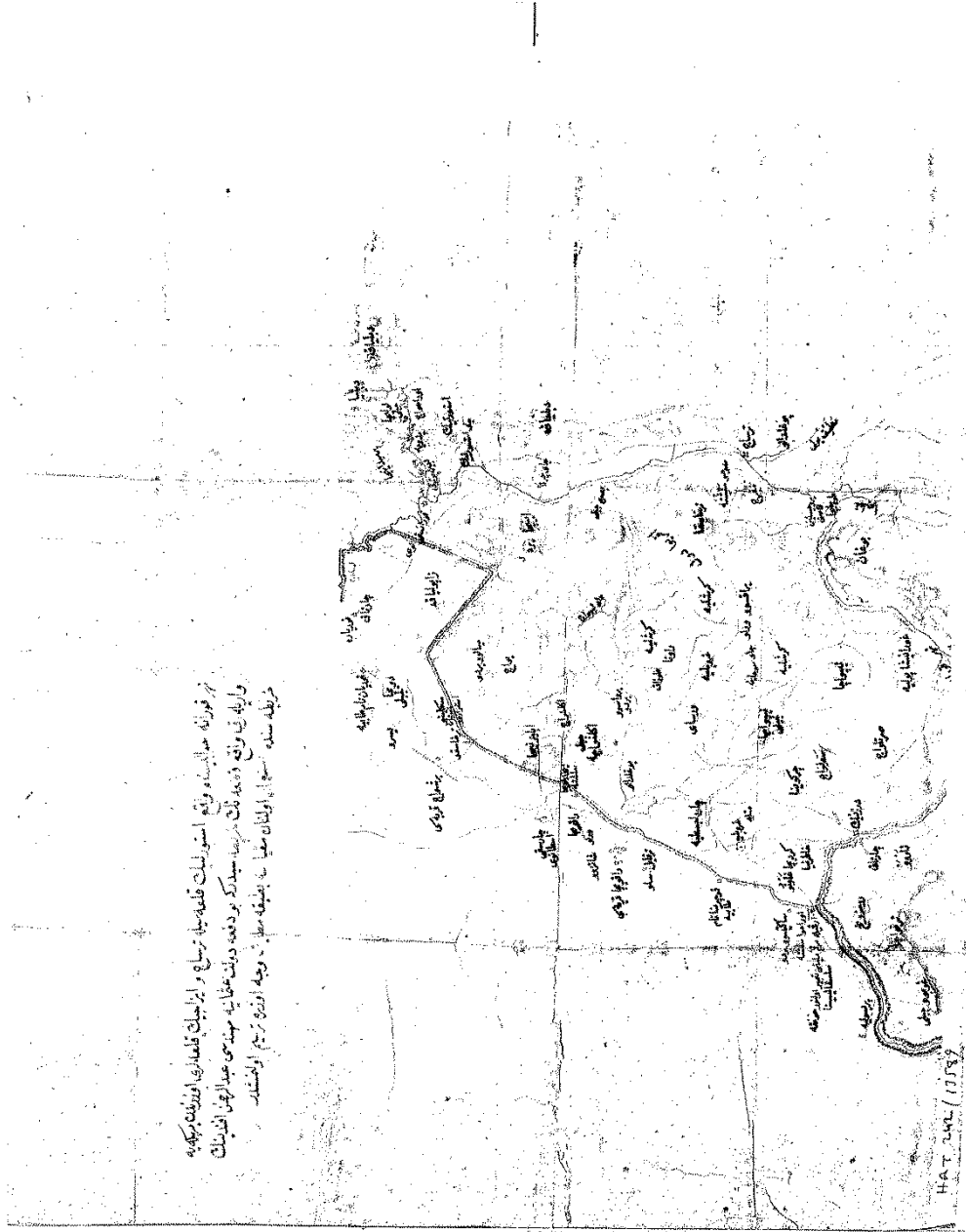
Şekil 6: Zıştovi Ek Antlaşmasından Sonra Una Nehri Boyunca Sınırlar.³⁹
(Hudûd Tahdîd Komisyonu tarafından 1791, 1792, 1794 ve 1795 yıllarında düzeltilmiştir)

³⁹ Bu haritanın 4 parça halinde detaylı büyütülmüş halini incelemek için bkz.:
<https://maps.hungaricana.hu/en/HTITerkeptar/2704/view/?pg=0&bbox=-3728%2C-8286%2C11760%2C65> Erişim tarihi: 14.07.2020

Şekil 7: Zıstovi Ek Antlaşması Sonrası Bosna Eyaleti ve Karlovac Generalliği Arasındaki Sınırı Gösteren Harita⁴⁰

⁴⁰ Bu haritanın tek parça halinde detaylı büyütülmüş halini incelemek için bkz.:
<https://maps.hungaricana.hu/en/HTITerkeptar/2694/view/?bbox=-3245%2C-8702%2C18610%2C434>
Erişim tarihi: 14.07.2020

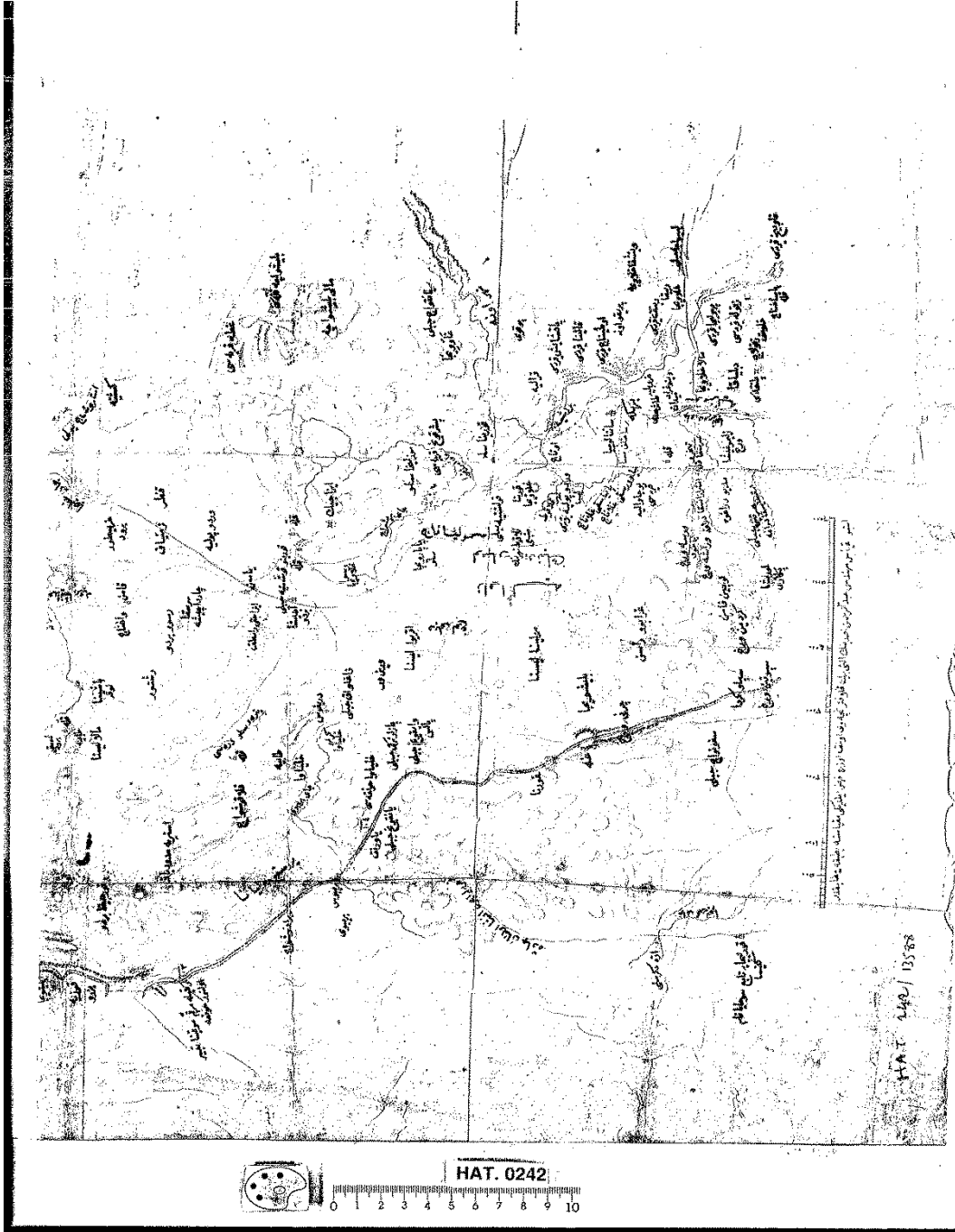

بر قرونه مدیسه و وقع استوبلیان قلعه سیه ترساع و ایزدجان قلعه دارای اوزونته کجه
و ایزدجان قلعه دارای اوزونته کجه و ایزدجان قلعه دارای اوزونته کجه
و ایزدجان قلعه دارای اوزونته کجه و ایزدجان قلعه دارای اوزونته کجه
و ایزدجان قلعه دارای اوزونته کجه و ایزدجان قلعه دارای اوزونته کجه

Şekil 8: Mühendis Abdurrahman Efendinin Tersim Ettiği Harita-141

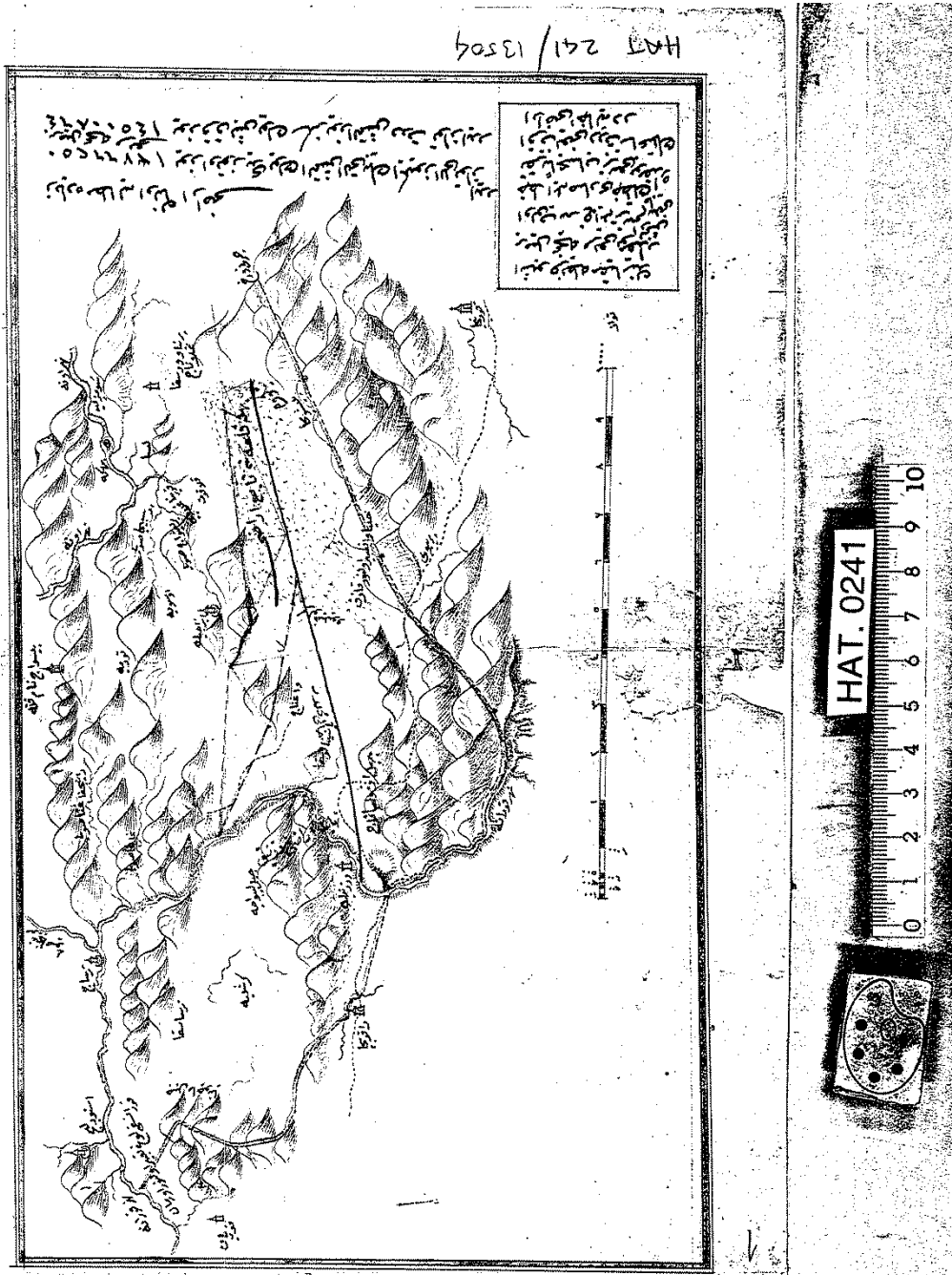
⁴¹ BOA, HAT., 242-13589.

Şekil 9: Mühendis Abdurrahman Efendi'nin Tersim Ettiği Harita-2⁴²

⁴² BOA, HAT., 242-13588

Şekil 10: Nemçe ve Bosna Hududu Haritası (1794)⁴³

⁴³ BOA, HAT., 241-13504